

YABANCILAR VE ULUSLARARASI KORUMA KANUNU ÇERÇEVESİNCE VATANSIZLARIN SINIR DIŞI EDİLMESİ

*Deportation of Stateless Persons under the Law on Foreigners and
International Protection*

Melis AVŞAR*

ÖZ

Hiçbir devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olmayan kişiler vatansız olarak kabul edilirler. Vatansızlar bir devletin korumasından yararlanamadıkları için özel olarak korunması gereken hatta kırılgan bir yabancı grubunu oluştururlar. Herhangi bir devlet korumasından yararlanamıyor olmak temel hak ve özgürlüklere erişim bakımından bu kişileri dezavantajlı bir konuma sokmaktadır. Sınır dışı, bir yabancının bir devletin ülkesi sınırlarından zorla çıkarılmasıdır. Her devlet ülkesi üzerinde sahip olduğu egemenlik hakkı gereği yabancıları ülkesinden sınır dışı etme hakkına sahiptir. Vatansızların, sınır dışı edilebileceği bir ülkenin tespiti güç olduğu ve bir devlet korumasından yararlanamıyor olmaktan ötürü durumlarının iyileştirilmesi için YUKK m. 51’de vatansızların sınır dışı edilmesi özel olarak düzenlenmiştir. Vatansız bir kişi sadece kamu düzeni veya kamu güvenliği bakımından ciddi bir tehlike bulunması hâlinde sınır dışı edilebilecektir. Vatansızlar bakımından sınır dışı işlemlerine karşı benzer bir güvence

---

Makale Geliş Tarihi / Date Received: 08.07.2025

Makale Kabul Tarihi / Date Accepted: 20.05.2026

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye, E-mail: melis.avsar@istanbul.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7957-6851>, ROR ID: <https://ror.org/03a5qrr21>.

Türkiye'nin de taraf olduğu 1954 tarihli Vatansız Kişilerin Statüsüne Dair Sözleşme'de de kabul edilmiştir. Vatansız kişinin sınır dışı etme işlemine karşı bahsedilen bu güvencelerden yararlanabilmesi için, YUKK m. 50 çerçevesince vatansız olduğunun tespit edilmiş olması gerekir. YUKK m. 51'de vatansız kişiler bakımından sınır dışı etme sebepleri düzenlenmiş olup sınır dışı etme kararının alınma usulü ve yerine getirilmesine ilişkin konularda yabancıların sınır dışı edilmesine ilişkin kabul edilen YUKK m. 52 vd. uygulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Vatansızlar, Sınır Dışı, Sınır Dışı Edilecek Ülkenin Tespiti, 1954 Tarihli Vatansız Kişilerin Statüsüne Dair Sözleşme, YUKK m. 51.

ABSTRACT

Stateless individuals, not citizens of any state, are vulnerable foreigners needing special protection. Lacking state protection, they face disadvantages accessing fundamental rights and freedoms. Deportation is the enforced removal of a foreigner from the territory of a state. Every state has the right to expel foreigners from its territory due to its sovereignty over its territory. Article 51 of the LFIP specifically regulates the deportation of stateless persons to improve the situation of stateless persons as it is difficult to identify a country where they can be deported, and they cannot benefit from state protection. A stateless person may only be deported if there is a serious threat to public order or public security. A similar guarantee against deportation is also recognized in the 1954 Convention relating to the Status of Stateless Persons, to which Turkey is a party. For a stateless person to benefit from these safeguards, he/she must be determined to be stateless under Article 50 of the LFIP. Article 51 of the LFIP regulates the grounds for deportation for stateless persons, and Article 52 of the LFIP on the deportation of foreigners will be applied in matters regarding the procedure and execution of the deportation decision.

Keywords: Stateless Persons, Expulsion, Determination of the Deportation Country, 1954 Convention Relating to the Status of Stateless Persons, LFIP Art. 51.

GİRİŞ

Hiçbir devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olmayan yani vatansız kişiler, bir vatandaşlığa sahip olmadıkları için özel olarak incelenmesi gereken bir yabancı grubunu¹ oluştururlar. Zira bir vatandaşlığa sahip olmamak, hiçbir devletin korumasından da bu çerçevede yararlanamıyor olmak sonucunu doğurmaktadır². Türk hukukunda, uluslararası hukuk ve milletlerarası anlaşmalarda kabul edilen tanıma benzer şekilde 04.04.2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun³ (YUKK) tanımlar başlıklı 3. maddesinin 1. fıkrasının (ş) bendinde vatansız kişi, “*Hiçbir devlete vatandaşlık bağıyla bağlı bulunmayan ve yabancı sayılan kişi*” olarak ifade edilmiştir⁴.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği⁵ (BMMYK)'nin 2023 senesinde yayınladığı rapora göre, 2022 senesi sonu itibarıyla 4.4 milyon kişi vatansız statüsüne sahip olup bunlardan 1.3 milyonu ise aynı zamanda yerinden edilmiş⁶ kişilerdendir⁷. Bununla birlikte pek çok devlet ülkesinde bulunan vatansız kişilere ilişkin doğru verileri BMMYK'ya bildirmediği için vatansız kişilere ilişkin gerçek sayının çok daha fazla olduğu düşünülmektedir⁸.

¹ Vatansız kişiler Türk hukukunda yabancı olarak kabul edilirler. Bu nedenle kendilerine tanınan özel statü kapsamında sahip olacakları haklar dışında düzenleme bulunmayan diğer konularda yabancıların tâbi olacakları genel kısıtlamalarla bağlıdır.

² Osman Fazıl Berki, “Vatansızlık,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, no. 1 (1948): 168; Yılmaz Altuğ, “Vatansızlar Hakkında İki Birleşmiş Milletler Sözleşmesi,” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 29, no. 1-2 (1963): 201; Matthew J. Gibney, “Statelessness and Citizenship in Ethical and Political Perspective,” in *Nationality and Statelessness under International Law*, ed. Alice Edwards (Cambridge University Press, 2014), 47.

³ RG, 11.04.2013, S. 28615.

⁴ Aysel Çelikel ve Günseli Öztekin Gelgel, *Yabancılar Hukuku* (28. Bası, Beta, 2024), 17; Nuray Ekşi, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku* (5. Bası, Beta, 2018), 40; Vahit Doğan, *Türk Yabancılar Hukuku* (8. Bası, Savaş, 2024), 8.

⁵ *United Nations Refugee Agency* (UNHCR).

⁶ Bulundukları ülkede çeşitli faktörlere bağlı olarak yer değiştirmek zorunda kalan kişileri ifade etmek üzere uluslararası hukukta kullanılan bir kavramdır. Yer değiştirme durumu kendi istekleri dışında olmakta, yer değiştirmek zorunda bırakılmaktadırlar. Bkz. Esra Yılmaz Eren, *Mülteci Hukukunda Geçici Koruma* (2. Bası, Seçkin, 2021), 57-58.

⁷ UNHCR, *Global Trends: Forced Displacement in 2023* (UNHCR, 2024), 5, erişildi 2025, 1 Mayıs, <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2023>.

⁸ UNHCR, *Global Trends: Forced Displacement in 2023*, 43.

Türkiye’de kayıtlı vatansız kişi sayısı oldukça azdır. Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) 2024 senesinde yayınladığı Türkiye’deki yabancı nüfusa ilişkin verilere göre kayıtlı vatansız kişi sayısı 420’dir. Ayrıca 119 yabancı da vatandaşlığı bilinmeyenler kategorisi altında kayıtlıdır⁹. Bununla birlikte uluslararası koruma bulmak amacıyla Türkiye’ye sığınan yabancıların menşe ülkelerinde vatansızlık sorunu yaygın olarak görülmektedir ve bu şekilde Türkiye’ye sığınmak üzere gelen kişilerin de vatansız olması söz konusu olabilir. Bu nedenle bu verinin gerçek vatansız sayısını yansıtmadığı, zira vatansız kişi sayısının tespitine yönelik özel bir haritalama çalışması yapılmadığı ifade edilmektedir¹⁰.

Türkiye’de bir kişinin vatansız olması temelde iki şekilde söz konusu olabilir. Bir yabancı Türkiye’ye geldiğinde hâlihazırda vatansız olabilir ya da Türkiye’ye geldikten sonra sahip olduğu devletin vatandaşlığını kaybederek vatansız kişi konumuna gelebilir¹¹. Bu iki durum dışında bir Türk vatandaşı da vatandaşlığını kaybederek vatansız hâle gelebilir. Ayrıca Türkiye ile Avrupa Birliği arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşması¹² çerçevesinde Türkiye’ye vatansız kişilerin kabul edilmesi söz konusu olabilecektir. Geri Kabul Anlaşması’nın uygulanmasına ilişkin Göç İdaresi Başkanlığı’nca¹³ 17.03.2016’da kabul edilen Yönerge’de¹⁴ Türk vatandaşı iken vatansız kalan

⁹ “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları 2024,” TÜİK, erişildi 2025, 1 Mayıs, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayal%C4%B1-N%C3%BCfus-Kay%C4%B1t-Sistemi-Sonu%C3%A7lar%C4%B1-2024-53783&dil=1>.

¹⁰ Mülteci Hakları Merkezi, *Türkiye’de Vatansızlığı Tespit Etmeye ve Ele Almaya Yönelik El Kitabı* (Mülteci Hakları Merkezi, 2024), 7, erişildi 2025, 1 Mayıs, <https://mhd.org.tr/yayinlar/turkiyede-vatansizligi-tespit-etmeye-ve-ele-almaya-yonelik-el-kitabi/>.

¹¹ Aydoğan Asar, *Vatansızlık* (1. Bası, GAV Perspektif, 2022), 243.

¹² Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma (Geri Kabul Anlaşması) (RG, 02.08.2014, S. 29076). Geri Kabul Anlaşması’nın m. 1/f bendinde herhangi bir ülke vatandaşlığı taşımayan herhangi bir kişi vatansız olarak tanımlanmıştır.

¹³ 85 Numaralı Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi m. 18 ile Göç İdaresi, Genel Müdürlük statüsünden çıkarılarak Başkanlık statüsüne yükseltilmiştir. İlgili kararname için bkz. RG, 29.10.2021, S. 31643.

¹⁴ Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşmanın Uygulanmasına Dair Yönerge (bu Yönerge Resmî Gazete’de yayımlanmamıştır), Yönerge’nin metni için bkz. erişildi 2025, 1 Mayıs, <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/yonergeler/turkiye-cumhuriyeti-ile-avrupa-birligi-arasinda-izinsiz-ikamet-eden-kisilerin-geri-kabulune-iliskin-9>.

kişilerin Türkiye'ye kabulü (m. 20) ve üçüncü ülke vatandaşları ile vatansız kişilerin Türkiye'ye kabulü (m. 25) düzenlenmiştir. Geri kabul, esasında bir yabancının gönderilmesi veya sınır dışı edilmesine ilişkin bir kararın tamamlayıcısı ve son adımıdır¹⁵. Bu şekilde AB üyesi bir ülkeden sınır dışı edilerek Türkiye'ye gönderilen vatansız kişiler, Türkiye'den vatansız kişi statüsüne başvurarak koruma talep edebilmelidir¹⁶. Zira Geri Kabul Anlaşması'nın 18. maddesinde Avrupa Birliği, Üye Devletler ve Türkiye'nin taraf oldukları milletlerarası anlaşmalar da dahil olmak üzere uluslararası hukuktan doğan yükümlülüklerin saklı olacağı kabul edilmiştir¹⁷.

Vatansızlar hiçbir devletin korumasından yararlanmadıkları için sınır dışı edilmeleri konusu ise özel olarak incelenmelidir. Zira bir devlet korumasından yararlanamıyor olmak temel hak ve özgürlüklere erişim bakımından bu kişileri dezavantajlı bir konuma sokabilecektir. Bu noktada önemle eklemek gerekir ki Türkiye'de vatansız statüsüne sahip kişi sayısı oldukça az olduğu için¹⁸ bu kişilerin sınır dışı edilmesi özelinde mahkeme kararlarına yansıyan bir uygulamaya rastlanılmamıştır. Ancak bu statüye sahip olabilecek kişi sayısının gerçekte çok daha fazla olduğu, BMMYK'nın çalışmalarında

¹⁵ İlke Göçmen, "Türkiye ile Avrupa Birliği Arasındaki Geri Kabul Anlaşmasının Hukuki Yönden Analizi," *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi* 13, no. 2, (2014): 24.

¹⁶ Bununla birlikte Geri Kabul Anlaşması kapsamında Türkiye'ye kabul edilecek kişilerin uluslararası korumaya başvurmasında doktrinde ikili bir ayırım yapılmakta ve kişi daha önce Türkiye'de bu başvuruyu yapmadıysa Türkiye'ye geri gönderildikten sonra başvuru yapamayacağı, zira artık menşe ülkesinin güvenli bir ülke olduğu kabul edilmektedir. Bkz. Aydoğan Asar ve İbrahim Murat Ögdü, *Yabancılar Hukukunda Geri Kabul* (1. Bası, Seçkin, 2021), 109. Ancak kanımızca benzer bir yorum vatansız kişi statüsüne başvurma bakımından yapılamaz. Zira YUKK m. 50 çerçevesince vatansız kişi statüsü verilmesinde, kişinin sığınma ihtiyacı içinde olması bir koşul olarak aranmamaktadır.

¹⁷ Maddede özellikle bazı milletlerarası anlaşmalar sayılmıştır. Bunlar arasında 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme de bulunmaktadır, bununla birlikte 1954 tarihli Vatansız Kişilerin Statüsüne Dair Sözleşme sayılmamıştır. Ancak 1954 tarihli Sözleşme'nin özel olarak sayılmamış olması, Geri Kabul Anlaşması'nın 18. maddesi uyarınca bu Sözleşme'nin uygulanmasına engel değildir.

¹⁸ Nitekim TÜİK verileri Türkiye'de oturma/çalışma iznine sahip yabancılar, Türkiye'de uluslararası koruma altında bulunan yabancılar ile Türk vatandaşlığından çıkıp ülkede ikamet eden yabancıları kapsamaktadır. Geçici koruma altında bulunan Suriyeliler (2023 itibarıyla yaklaşık 3.2 milyon kişi bu kapsamdadır) ise bu verilerin hesaplanmasında dikkate alınmamıştır. Bkz. European Network on Statelessness (ENS), *Statelessness Index: Türkiye 2023* (ENS, 2023) 7, erişildi 2025, 1 Mayıs, https://index.statelessness.eu/sites/default/files/ENS%20Statelessness%20Index_Survey-T%C3%BCrkiye-2023_1.pdf.

vatansızların durumuna özel olarak eğilmesi ve pek çok sivil toplum kuruluşunca vatansız kişi statüsü hakkında yapılan bilgilendirme çalışmaları ve sağlanan hukuki destekler ile bu statüyü kazanabilecek kişi sayısı ileride daha fazla olabilecektir. Bu nedenlerle bu statünün sağlayacağı önemli güvencelerden biri olan özel bir sınır dışı edilme rejimine tabi olma konusunun Türk hukukunda düzenleniş şeklinin incelenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Sınır dışı, bir yabancıнын bir devletin ülkesi sınırlarından zorla çıkarılması durumunu ifade etmek üzere kullanılan bir kavramdır¹⁹. Her devlet ülkesi üzerinde sahip olduğu egemenlik hakkı gereği kimlerin ülkesine girebileceği, ikamet edebileceği ve ülkesinden çıkartılabileceği konularında yetkilidir²⁰. Bununla birlikte uluslararası hukukta genel olarak kabul gören “vatandaşın devletin ülkesine girişi engellenemez” ve “vatandaş sınırdışı edilemez” kuralları çerçevesinde bu yetki sadece yabancılar üzerinde kullanılabilir. Bu nedenle vatansızların, yabancı olarak kabulü önem taşımaktadır. Yabancı, bir devletin ülkesinde bulunan ve o devletin vatandaşlığına sahip olmayan veya o devletin vatandaşlığını iddia etmeye hakkı olmayan kimse olarak tanımlanmaktadır²¹. YUKK’nun tanımlar başlıklı 3. maddesinin 1. fıkrasının (ü) bendinde yabancı, “*Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişi*” şeklinde tanımlanmıştır. O hâlde yabancı, bir başka devletin vatandaşı olabileceği gibi, vatansız veya vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanamayan uluslararası koruma sahibi kişiler de olabilir.

Yabancıların sınır dışı edilmesi, her devletin egemenlik hakkı gereği ülkesi üzerinde kullanabileceği kamusal bir yetkiyi ifade etmektedir²². Bununla birlikte bu yetki kullanılırken devletlerin tamamen bir serbestiye sahip olduğu söylenemez. Devletlerin yabancılar üzerinde sahip oldukları ülkeden sınır dışı etme yetkisinin sınırlarını, uluslararası hukuk düzenlemeleri ve devletlerin anayasalarında kabul edilen kuralları oluşturmaktadır²³.

¹⁹ Rona Aybay ve Esra Dardağan Kibar, *Yabancılar Hukuku* (3. Bası, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010), 225; Bülent Çiçekli, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku* (6. Bası, Seçkin, 2016), 171.

²⁰ Çelikel ve Öztekın Gelgel, *Yabancılar Hukuku*, 124.

²¹ Çelikel ve Öztekın Gelgel, *Yabancılar Hukuku*, 16; Çiçekli, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, 24.

²² Aybay ve Dardağan Kibar, *Yabancılar Hukuku*, 225.

²³ Çiçekli, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, 166.

Yabancıların sınır dışı edilmesi sürecinde yani sınır dışı kararı alınması, bu kararın yerine getirilmesi ve bu karara karşı kanun yollarına başvuru hakkının tanınmasına ilişkin kanuni düzenlemeler yapılırken yabancıların da temel insan haklarının korunması gerekmektedir. 13 Aralık 1985 tarihli Yaşadığı Ülkenin Uyuşunda Olmayan Kişilerin İnsan Hakları Bildirisi'nin 7. maddesinde bu durum; *“Bir Devletin ülkesinde yasal olarak bulunan bir yabancı, ancak yasalara uygun olarak alınan bir karar uyarınca sınırdışı edilebilir ve ulusal güvenlikle ilgili zorlayıcı nedenler aksini gerektirmedikçe, sınırdışı edilmemesinin nedenlerini sunmasına ve davanın yetkili makam veya yetkili makam tarafından özel olarak tayin edilen kişi veya kişiler tarafından incelenmesine ve bu amaçla temsil edilmesine izin verilir. Bu tür yabancıların ırk, renk, din, kültür, soy veya ulusal ya da etnik köken temelinde bireysel veya toplu olarak sınır dışı edilmeleri yasaktır.”* şeklinde ifade edilmiştir²⁴.

Vatansızların sınır dışı edilmesi ise genel olarak yabancıların sınır dışı edilmesine ilişkin uluslararası hukukta kabul edilen temel prensiplere tabi olmakla birlikte bu kişilerin sınır dışı edilebilecekleri vatandaşları oldukları bir devlet bulunmaması ve genel olarak vatansızların durumunun iyileştirilmesi gereğinden ötürü bu konu YUKK'ta özel olarak düzenlenmiştir. YUKK m. 51'de vatansız kişilere tanınan haklar ve güvenceler arasında kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehdit oluşturmadıkları sürece sınır dışı edilememeleri kabul edilmiştir. Bu düzenleme, vatansızlar bakımından sınır dışı etme kararı alınabilmesi sebeplerine ilişkin olup sınır dışı etme kararının alınma usulü, kararın yerine getirilmesi ve karara karşı başvuru yolları gibi konularda YUKK'taki sınır dışı etmeye ilişkin genel düzenlemeler uygulama alanı bulacaktır²⁵.

Vatansız kişilerin sınır dışı edilmesinde, bu kişilerin temel insan haklarının ihlalinin söz konusu olabileceği bazı konular bulunmaktadır²⁶. Zira

²⁴ United Nations General Assembly, *Declaration on the Human Rights of Individuals Who Are Not Nationals of the Country in Which They Live*, A/RES/40/144 (United Nations, 1985), erişildi 2025, 1 Mayıs, https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.26_Declaration%20on%20the%20Human%20Rights%20of%20Individuals%20who%20are%20not%20nationals.pdf.

²⁵ YUKK hükümlerinin Türkiye'nin tarafı olduğu milletlerarası anlaşmalar da dikkate alarak nasıl uygulanacağı konusunda detaylı inceleme için bkz. ileride Bölüm II/B.

²⁶ Vatansız kişilerin sınır dışı edilmesinde olası insan hakları ihlalleri çalışmada inceleme konusu yapılan hâllerle sınırlı değildir. Örneğin, vatansız kişinin aile hayatına saygı hakkı gibi başkaca hakların da ihlali söz konusu olabilir. Ancak bu çalışma konusu kapsamında sadece geri gönderme yasağı, idari gözetim ve usuli güvenceler

sınır dışı etme, genel olarak yabancılar bakımından ağır sonuçları olan ve kararın yerine getirilmesine bağlı olarak insan hakları ihlallerinin meydana gelebileceği bir işlemdir²⁷.

Böyle bir risk özellikle vatansız kişi statüsü alamamış olmasına rağmen fiilen bir devletin korumasından yararlanamayan *de facto* vatansızlar²⁸ veya sığınma ihtiyacı içinde bulunan vatansızlar bakımından bulunmaktadır. Bu doğrultuda uluslararası hukukta kabul edilen geri gönderme yasağı kapsamında olup olmadıkları, vatansız kişilerin sınır dışı edilmesinde idari gözetim altına alınmaları ve sınır dışı kararına karşı usuli güvenceler konularının özel olarak incelenmesi gerekmektedir. Vatansızlar bakımından bu konuların özel olarak incelenmesinin gereği hiçbir devletin korumasından yararlanamadıkları için, sınır dışı etmek isteyen devlet karşısında bu kişilerin durumunun iyileştirilmesi düşüncesi yatmaktadır. Tarihsel süreçte de vatansız kişilerin sınır dışı edilmesinde, devletlerin egemenlik hakları gereği sahip oldukları sınır dışı etme hakkının, vatansız kişiyi kabul eden bir devlet bulunamaması sebebiyle fiilen kullanılamadığı hâllerde, devletlerce vatansız kişilere karşı yasal olmayan uygulamalar geliştirilmesi söz konusu olmuştur²⁹.

Çalışmada ilk olarak vatansızların Türk hukukunda tabi oldukları hukuki rejim incelenecektir. Böylelikle vatansızlığın nasıl tespit edileceği ve Türk hukukunda bu statünün kazanılması için aranan şartların çerçevesi çizilecektir. Türk hukukunda vatansız kişi statüsü ile koruma altında olan

---

bakımından bir inceleme yapılmak suretiyle konunun sınırlandırılması tercih edilmiştir. Bu sınırlandırma yapılırken vatansız kişi olmanın ön planda olmasından ötürü meydana gelebilecek ihlaller tercih edilmiştir.

²⁷ Esra Dardağan Kibar, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısında ve Başlıca Avrupa Birliği Düzenlemelerinde Yabancıların Sınır Dışı Edilmelerine İlişkin Kurallar: Bir Karşılaştırma Denemesi,” *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi* 11, no. 2 (2012): 54-55.

²⁸ *De facto* vatansız kişiler, “vatandaşı oldukları ülkenin dışında bulunan ve geçerli nedenlerle o ülkenin korumasından yararlanamayan veya yararlanmak istemeyen kişilerdir. Birden fazla vatandaşlığı olan kişiler, ancak vatandaşı oldukları tüm ülkelerin dışında bulunuyorlarsa ve bu ülkelerden herhangi birinin korumasından yararlanamıyorlarsa veya geçerli nedenlerle yararlanmak istemiyorlarsa *de facto* vatansızdırlar.” şeklinde tanılanmaktadır. Bkz. Hugh Massey, *UNHCR and De Facto Statelessness*, Legal and Protection Policy Research Series (UNHCR, April 2010), 61, erişildi 2025, 1 Mayıs, <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/4bc2ddeb9.pdf>.

²⁹ Bu tespit için bkz. Hannah Arendt, *The Origins of Totalitarianism* (7th Ed., Meridian Books, 1962), 283-84.

yabancıların, Türkiye’den sınır dışı edilmelerinin mümkün olup olmadığı, mümkün ise hangi sebeplerle sınır dışı edilebileceği ve yabancıların sınır dışı edilmesine ilişkin genel kuralların, vatansızlar bakımından ne şekilde uygulanabileceği ikinci olarak incelenecektir. Ve son olarak vatansızların sınır dışı edilmesi sürecinde meydana gelebilecek olası insan hakları ihlalleri bakımından değerlendirmeler yapılacaktır.

I. VATANSIZLARIN TABİ OLDUĞU HUKUKİ REJİM

A. Türkiye’nin Taraf Olduğu Milletlerarası Anlaşmalar

Uluslararası hukukta vatansızların hukuki durumu ve vatansızlığın azaltılmasına ilişkin iki önemli milletlerarası anlaşma bulunmaktadır. Bu anlaşmalardan ilki 1954 tarihli Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme’dir³⁰ (1954 tarihli Sözleşme). Bu Sözleşme hiçbir devletin korumasından yararlanamayan vatansızların hukuki durumunun iyileştirilmesi amacıyla yapılmıştır³¹. 1954 tarihli Sözleşme’nin 1. maddesine göre vatansız kişi, kendi yasalarının işleyişi içinde hiçbir devlet tarafından vatandaş olarak kabul edilmeyen kişidir. Sözleşme’nin BMMYK tarafından hazırlanan açıklayıcı notunda bir devlet vatandaşlığına sahip olmadıkları için kırılgan bir grup olan vatansızların hukuki durumunun iyileştirilmesine yönelik bu sözleşmeyle asgari muamele standartlarının getirildiği belirtilmektedir³².

³⁰ RG, 25.10.2014, S. 29156.

³¹ 1949 senesinde Birleşmiş Milletler tarafından vatansızlarla ilgili yapılan ve daha sonra 1954 ve 1961 Sözleşmelerinin temelini oluşturacak çalışmada (1949 tarihli BM Vatansızlık Üzerine Bir Çalışma), vatansız kavramının tarihinin vatandaşlık kavramı kadar eski olduğu, zira devletlerin kendi vatandaşlığına ilişkin şartları belirlemede serbestiye sahip olduğu ve bu nedenle vatansızlık durumlarının meydana gelmesinin kaçınılmaz olduğu belirtilmiştir. Vatansızların hukuki durumunun iyileştirilmesi probleminin ise yirminci yüzyıldan sonra vatansız sayısında meydana gelen artıştan sonra başladığına işaret edilmiştir. Bkz. United Nations, *A Study of Statelessness* (United Nations, August 1949), 4, erişildi 2025, 1 Mayıs, <https://www.unhcr.org/media/study-statelessness-united-nations-august-1949-lake-success-new-york>.

³² UNHCR, *Convention Relating to the Status of Stateless Persons*, 1954, Introductory Note (UNHCR, 2014), 3, erişildi 2025, 1 Mayıs, https://www.unhcr.org/ibelong/wp-content/uploads/1954-Convention-relating-to-the-Status-of-Stateless-Persons_ENG.pdf.

Vatansızlar bakımından Sözleşme’de kabul edilen temel haklardan bir tanesi de sınır dışı etme işlemlerine karşı korunmalarıdır. 1954 tarihli Sözleşme’nin Sınır Dışı Etme başlıklı 31. maddesine göre; akit devletler ülkelerinde yasal olarak ikamet eden vatansız bir kişiyi milli güvenlik veya kamu düzeni ile ilgili nedenler dışında sınır dışı edemezler. Maddenin 2. ve 3. fıkralarında ise sınır dışı etme işlemine ilişkin vatansızların sahip olacağı usuli güvenceler düzenlenmiştir. Maddede, vatansız kişiyi kabul edecek bir devlet bulunmaması hâlinde sınır dışı işleminin nasıl yerine getirileceği konusunda ise herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir³³.

Vatansızları konu edinen ancak Türkiye’nin taraf olmadığı bir diğer önemli anlaşma ise 1961 tarihli Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi³⁴’dir (1961 tarihli Sözleşme). Türkiye bu Sözleşme’ye taraf olmamakla birlikte 2014 senesinde Sözleşme’ye taraf olunması konusunda kanun tasarısı TBMM gündemine getirilmiştir³⁵. Ancak şu an için Türkiye, 1961 tarihli Sözleşme’ye taraf değildir³⁶.

1961 tarihli Sözleşme, vatansızlık durumunun meydana gelebileceği hâlleri üç grup altında ele almıştır: doğumla bir vatandaşlık kazanılması, vatandaşlığın sonradan kaybedilmesinde vatansız kalınmasının önlenmesi ve devletlerin halefiyetine ilişkin vatansızlık durumlarının önlenmesi. Bu Sözleşme yeni vatansızlık durumlarının meydana gelmesini önleyici

³³ 1949 tarihli BM Vatansızlık Üzerine Bir Çalışma’da hazırlanacak olan bir milletlerarası anlaşmada sınır dışı etme konusunda şöyle bir düzenleme yapılması önerilmiştir: vatansız kişi milli güvenlik harici bir sebep ile sınır dışı edilemez. Eğer vatansız kişinin sınır dışı edilebileceği bir devlet bulunmuyorsa hakkında alınan sınır dışı etme kararı icra edilemez. Bu durumda vatansızın ikamet ettiği devlet kendi milli güvenliğini korumak için örneğin vatansız kişiye belirli bir yerde ikamet etme zorunluluğu getirme gibi kendi iç hukukunda kabul edilen yollar ile bir çözüm bulur. Bkz. United Nations, *A Study of Statelessness*, 50.

³⁴ UNHCR, *Convention on the Reduction of Statelessness*, 1961 (UNHCR, 2014), erişildi 2025, 1 Mayıs, https://www.unhcr.org/ibelong/wp-content/uploads/1961-Convention-on-the-reduction-of-Statelessness_ENG.pdf.

³⁵ Nimet Özbek Hadimoğlu ve Barış Teksoy, “Vatansızlığın Azaltılmasına Dair BM Sözleşmesi (1961) Karşısında Türk Vatandaşlığı Kanunu,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 107 (2013): 222.

³⁶ Türkiye’nin bu Sözleşme’ye taraf olması hâlinde, 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu bakımından yapılması gereken değişiklikler hakkında bir değerlendirme için bkz. Gülin Güngör, “Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Bazı Hükümlerinin 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu Üzerindeki Etkisi,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 63, no. 3 (2014): 480 vd.

düzenlemelere yer vermekle birlikte kabul edilen kurallar devletlerin kendi ülkesinin vatandaşlığı belirlemede sahip oldukları egemenlik hakkını ortadan kaldırııcı şekilde yorumlanamaz ve vatandaşlık konusunda bir uluslararası hukuk kuralı niteliğini haiz değildir³⁷.

1954 tarihli Sözleşme'nin 1. maddesinde yapılan vatansız kişi tanımı, vatansız kavramının uluslararası hukukta bir tanımının yapıldığı tek metin olup 1961 Sözleşmesi ile diğer uluslararası anlaşmalar ve bağlayıcı olmayan hukuk kurallarında yer alan vatansız kişi kavramının yorumlanmasında geniş ölçüde dikkate alınmaktadır³⁸.

Türkiye'nin vatansızlarla ilgili taraf olduğu³⁹ bir diğer sözleşme ise, 1973 tarihli Vatansızlık Hâllerinin Sayısının Azaltılmasına Dair (13 Numaralı) Sözleşme'dir⁴⁰. Kişi Hâlleri Komisyonu (*The International Commission on Civil Status*) tarafından hazırlanan bu Sözleşme'ye katılım yüksek olmamıştır⁴¹. Sözleşme'de vatansız kişilerin sınır dışı edilmesine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. 1961 tarihli Sözleşme'de olduğu gibi vatansızlık hâllerinin azaltılması ve yeni vatansızlık durumlarının meydana gelmemesi için birtakım kurallar kabul edilmiştir.

Vatansızların hukuki durumuna ilişkin Türk mevzuatında yer alan düzenlemeler, bahsedilen milletlerarası anlaşmalarla paralel ve uyumludur⁴².

---

³⁷ Laura Van Waas, "The UN Statelessness Conventions," in *Nationality and Statelessness under International Law*, ed. Alice Edwards (Cambridge University Press, 2014), 72.

³⁸ Van Waas, "The UN Statelessness Conventions," 75.

³⁹ RG, 15.08.1975, S. 18898.

⁴⁰ International Commission on Civil Status (CIEC), *Convention (No.13) to Reduce the Number of Cases of Statelessness* (13 September 1973), erişildi 2025, 1 Mayıs, <https://ciec1.org/en/convention/convention-no-13-to-reduce-the-number-of-cases-of-statelessness/>.

⁴¹ Sadece Almanya, Yunanistan, Lüksemburg, İsviçre, Hollanda ve Türkiye bu anlaşmayı onaylamıştır. Ancak Hollanda 13 Mart 2001'de Sözleşme'den ayrıldığını depo makamına bildirmiştir. Belçika ise Sözleşme'ye imza atmakla birlikte gerekli onay işlemlerini yerine getirmemiştir. Bkz. erişildi 2025, 1 Mayıs, <https://ciec1.org/en/convention/convention-no-13-to-reduce-the-number-of-cases-of-statelessness/#declarationgermany>.

⁴² Doğan, *Türk Yabancılar Hukuku*, 9; Güven Şeker ve Mustafa Ökmen, "Statelessness and Migration in the Turkish System," *Border Crossing* 15, no. 2 (2025): 54.

B. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

1. Vatansızlık Statüsünün Tespiti

Hiçbir devlet ile arasında vatandaşlık bağı bulunmayan vatansızlar hakkındaki düzenlemelere YUKK m. 50 ve m. 51’de yer verilmiştir. YUKK 50. maddede vatansızlığın tespiti ve 51. maddede vatansızlara tanınan hak ve güvencelere ilişkin kurallar yer almaktadır. YUKK m. 50/1’e göre bir kişinin vatansız olup olmadığının tespiti Göç İdaresi Başkanlığı’na yapılacaktır. Bununla birlikte maddede bu tespitin ne şekilde yapılacağına ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiş, maddenin 5. fıkrasında vatansızlık durumunun tespitine ilişkin usul ve esasların yönetmelikle belirleneceği kabul edilmiştir. Bu doğrultuda vatansızlığın tespitine ilişkin düzenlemeler Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik’te⁴³ (YUKK Uygulama Yönetmeliği) yer almaktadır.

YUKK Uygulama Yönetmeliği m. 47/1’e göre Türkiye’ye geldiğinde vatansız olan veya Türkiye’deyken vatandaşlığını kaybederek vatansız hâle gelen kişiler, vatansızlık durumlarının tespiti için valiliğe başvurmalıdır⁴⁴. Vatansız olduğu iddiasıyla başvuran kişi, bu iddiasına temel oluşturacak belgeleri makul bir sürede sunmalıdır (m. 47/4). Eğer kişi bir başka devlet tarafından vatansız kişi olarak korunuyorsa⁴⁵, Türkiye’de yapacağı başvuru işleme alınmayacaktır (m. 47/6). Başvuru üzerine vatansız olduğu iddiasında bulunan kişi ile yapılacak mülakatta vatansız kalma süreci, önceden bir vatandaşlığa sahip ise bunun tespiti ve kaybetmiş olduğu vatandaşlığını tekrar kazanabilme imkânı olup olmadığı, başka bir devletten vatansız kişi statüsü talep edip etmediği, eğer talebi olmuşsa ve reddedilmişse buna ilişkin bilgi ve belgelere ilişkin konularda sorular sorulabilir (m. 48/2).

Vatansızlığın tespitine ilişkin başvurunun Göç İdaresi Başkanlığı’na en geç doksan günde tamamlanması gerekir (m. 49/1). Vatansızlığın tespitinde izlenecek esaslar ise YUKK Uygulama Yönetmeliği m. 49/2’de şu şekilde düzenlenmiştir: başvurucudan, herhangi bir devletle vatandaşlık bağı

⁴³ RG, 17.03.2016, S. 29656.

⁴⁴ Vatansızlığın idari makamlarca fark edilmesi hâlinde kişinin herhangi bir başvurusu olmaksızın vatansızlığın re’sen tespiti mümkün değildir. Bkz. ENS, *Statelessness Index: Türkiye 2023*, 12.

⁴⁵ Bir başka devlet tarafından vatansız kişi statüsü ile korunan bir kişi Türkiye’de vatansız olmayan yabancıların tabi olduğu kurallarla bağlı olacaktır. Bkz. Asar, *Vatansızlık*, 243.

olmadığını gösteren bilgi ve belgeler istenir; eğer bilgi ve belgeler sunulamıyorsa, ilgili devletin vatandaşlık hukuku mevzuatında yer alan hükümler kanıt olarak gösterilebilir⁴⁶; Göç İdaresi Başkanlığı gerekirse başvuruçunun önceden vatandaşı olduğu devletten bilgi ve belge talebinde bulunabilir⁴⁷. Bunlar dışında bir kişinin vatansız olduğuna gösterge olabilecek ve başvuru ile yapılacak mülakatta sorulması gerektiği önerilen birtakım sorular bulunmaktadır. Başvuruçunun vatansızlık riski yüksek bir ülkeden gelip gelmediği (uygulamada örnek olarak Suriye, Irak, Afganistan, Filistin gibi ülkeler gösterilmektedir) veya vatansızlık sorunundan etkilenen bir toplumsal gruba (örneğin, Arakan, Roman, Kürt, Filistinli gibi) mensup olup olmadığı önemli bir gösterge olmaktadır⁴⁸.

Vatansızlık durumu tespit edilirken dünya üzerindeki mevcut tüm devletler bakımından vatandaşlık bağı bulunup bulunmadığının araştırılması gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır. Bu nedenle, vatansızlık durumunu tespit ettirmek için başvuruda bulunan kişinin doğum yeri ülkesi, daha önce ikamet ettiği ülke(ler), ebeveynlerinin veya aile üyelerinin sahip olduğu devlet vatandaşlıkları gibi başvuru ile arasında bir irtibat olabilecek devletler bakımından bir araştırma yapılması gerekmektedir⁴⁹.

Vatansızlık statüsünün tespitinde ispat yükünün, başvuru ile idari makam arasında paylaştırılması söz konusudur. YUKK Uygulama Yönetmeliği m. 49/2-a'ya göre başvuruçudan herhangi bir devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olmadığını gösteren bilgi ve belge isteneceği kabul edilmiş, aynı maddenin 2-c fıkrasında ise Göç İdaresi Başkanlığı'nın başvuruçunun daha önce vatandaşı olduğu devletten bilgi ve belge talep edebileceği düzenlenmiştir. Ancak kanımızca burada ispat yükünün kime ait olduğu, örneğin başvuruçunun m. 49/2-a bendi çerçevesince bilgi ve belge sunamaması hâlinde buna bağlanacak sonuç konusu yeteri açıklıkta değildir.

⁴⁶ Örneğin, başvuruçunun geldiği devletteki kanunlarda vatandaşlığın kazanılmasında kadın ve erkekler arasında ayrımcılık içeren düzenlemeler varsa, bu düzenlemelere dayanılarak kişi vatansız olduğunu ortaya koyabilir.

⁴⁷ Aydoğan Asar, *Yabancılar Hukuku* (9. Bası, Seçkin, 2024), 165.

⁴⁸ Mülteci Hakları Merkezi, *Türkiye'de Vatansızlığı Tespit Etmeye ve Ele Almaya Yönelik El Kitabı*, 15.

⁴⁹ Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), *Vatansız Kişilerin Korunmasına İlişkin El Kitabı* (UNHCR, 2014), 11, erişildi 2025, 1 Mayıs, <https://www.unhcr.org/tr/media/handbook-protection-stateless-persons-tr-pdf>.

Kaldı ki menfi bir durumun başvuru tarafından ispatlanmasına ilişkin bu düzenlemenin yerindeliği üzerine düşünülebilir⁵⁰.

Vatansız olduğu tespit edilen kişiye Göç İdaresi Başkanlığı'na "Vatansız Kişi Kimlik Belgesi" verilir. YUKK m. 51'de vatansız kişiler bakımından kabul edilen haklar ve güvencelerden yararlanabilmek için vatansız kişinin bu kimlik belgesine sahip olması gerekir.

1954 tarihli Sözleşme çerçevesince konu değerlendirildiğinde, Sözleşme'de vatansız kişi tanımı yapılırken bu tespitin pratikte ne şekilde gerçekleştirilmesi gerektiği konusunda bir düzenleme içermediği için sözleşme kapsamında vatansız kişinin nasıl tespit edileceğinin karmaşık olduğu belirtilmektedir⁵¹. Sözleşme çerçevesince bir kişinin vatansız olarak kabul edilebilmesinde ispat yükünün başvuru ve devlet arasında paylaşılması⁵² ve ispat ölçüsü olarak hiç şüpheye yer vermeyecek şekilde ispat edilmiş olma gibi yüksek bir kıstasın aranmaması, daha esnek ve vatansız kişiyi koruma odaklı bir ölçütün aranması gerektiği belirtilmektedir⁵³.

Türkiye'de bir vatansızın, bu statüden yararlanabilmesi için aranan diğer bir şart ise başka bir devlet tarafından vatansız statüsünün tanınmamış olmasıdır. YUKK Uygulama Yönetmeliği m. 47/6'ya göre, başka bir ülkenin vatansız kişi kimlik belgesini veya vatansız pasaportunu taşıyan kişilerin başvuruları işleme alınmayacaktır⁵⁴.

Vatansız kişinin aynı zamanda uluslararası koruma ihtiyacı içinde bir kişi olması söz konusu olabilir⁵⁵. 1954 tarihli Sözleşme'nin uygulanmasına ilişkin yayımlanan Vatansız Kişilerin Korunmasına İlişkin El Kitabı'nda başvuran kişinin hem mülteci hem de vatansız olduğunu iddia ettiği bir durumda, her iki statünün de tanınmasının önemli olduğu vurgulanmaktadır. Buna gerekçe olarak pek çok devletin, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair

⁵⁰ Gábor Gyulai, "The Determination of Statelessness and the Establishment of a Statelessness-specific Protection Regime," in *Nationality and Statelessness under International Law*, ed. Alice Edwards (Cambridge University Press, 2014), 127.

⁵¹ Van Waas, "The UN Statelessness Conventions," 74.

⁵² Gyulai, "The Determination of Statelessness," 138.

⁵³ Gyulai, "The Determination of Statelessness," 139.

⁵⁴ YUKK'ta kabul edilen bu kurala uluslararası düzenlemelerde rastlanmadığı yönündeki tespiti için bkz. Asar, *Vatansızlık*, 243.

⁵⁵ YUKK m. 61'de mülteci, m. 62'te şartlı mülteci ve m. 63'te ikincil koruma tanımlanırken bu statülere yabancı veya vatansız kişilerin başvurabileceği kabul edilmiştir.

Sözleşme⁵⁶ (1951 tarihli Sözleşme) kapsamında olan kişilere iç hukuklarında daha fazla hak tanıdığı gösterilmektedir⁵⁷.

Vatansız kişi aynı zamanda uluslararası koruma bulma amacıyla Türkiye'ye gelen bir yabancıysa ve vatansızlık durumunun tespiti için bir başvuru yapmaksızın sadece uluslararası korumaya başvurmuşsa, uluslararası koruma başvurusu değerlendirilirken kişinin, vatansız statüsünü de kazanabileceği yönünde bir tespit yapılmamaktadır. Yabancıнын vatansız olduğunun idarece re'sen tespiti veya uluslararası koruma başvurusu incelenirken tespiti mümkün değildir⁵⁸. Eğer yabancı hem uluslararası koruma statüsü kapsamında görülebilecek bir kişiye hem de vatansızlık statüsüne başvurulabilecek bir kişiye burada verilecek statü, yabancıнын seçimine göre başvuruda bulunduğu statü olacaktır. Uygulamada yabancıнын vatansız statüsü veya uluslararası koruma statülerinden aynı anda sadece bir tanesine sahip olabileceği belirtilmiştir⁵⁹. Ancak bu konuda yasaklayıcı bir kanun düzenlemesi tespit edilememiştir.

Bu noktada, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme m. 1(A)(2)'de mülteci kavramı tanımlanırken yer verilen "... yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa..." ifadesi ile konu arasındaki ilişki ortaya konmalıdır. Bu ifadeyle vatansız bir kişinin aynı zamanda bir mülteci olması durumunda, zulme uğrama korkusunun tespitinde esas alınacak menşe ülkesi olarak önceden yaşadığı ikamet ülkesi kabul edilmektedir. Bu düzenleme kapsamına sadece *de jure* vatansız kişilerin, yani hiçbir devlet ile arasında vatandaşlık bağı bulunmayan kişilerin girdiği kabul edilmektedir⁶⁰. *De facto* vatansızların ise 1951 tarihli Sözleşme'nin 1(A)(2) maddesinin ilk cümlesi kapsamında geçen "...vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin

⁵⁶ RG, 05.10.1961, S. 10898.

⁵⁷ BMMYK, *Vatansız Kişilerin Korunmasına İlişkin El Kitabı*, para. 78 ve 128.

⁵⁸ Mülteci Hakları Merkezi, *Türkiye'de Vatansızlığı Tespit Etmeye ve Ele Almaya Yönelik El Kitabı*, 21.

⁵⁹ Mülteci Hakları Merkezi, *Türkiye'de Vatansızlığı Tespit Etmeye ve Ele Almaya Yönelik El Kitabı*, 34.

⁶⁰ Andreas Zimmermann and Franziska Herrmann, "Article 1 A, para. 2 1951 Convention: (Definition of the Term 'Refugee'/Définition du Terme 'Réfugié')," in *The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol*, ed. Andreas Zimmermann/Terje Einarsen/Franziska M Herrmann (2. Edition, Oxford: Oxford University Press, 2024) 552.

korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen...” kişiler kapsamında olduğu belirtilmektedir⁶¹. Uluslararası koruma arayan bir vatansız bakımından 1951 tarihli Sözleşme kapsamında bir koruma sağlanabilmesi için Sözleşme’de belirtilen nedenlerden ötürü zulme uğrama korkusu, son mutad ikamet ettiği ülke esas alınarak tespit edilecektir.

Aynı zamanda vatansız olduğunu iddia eden bir yabancının yapmış olduğu uluslararası koruma başvurusunun değerlendirilmesinde, kişinin vatansız olup olmadığına ilişkin bir ön değerlendirme yapılması ve zulme uğrama korkusu bakımından son mutad ikamet ülkesinin tespit edilmesi gerekmektedir⁶². Ancak bu çerçevede başvurusunun vatansız olması durumuna dair yapılacak bir ön tespit, YUKK’ta kabul edilen sisteme göre (m. 50) vatansızlık statüsünün verilmesini sağlamayacaktır.

BMMYK Vatansızlığın Tespiti Prosedürleri ve Vatansızların Statüsü başlıklı Aralık 2010’da gerçekleştirilen Uzman Toplantısı’nda aynı zamanda mülteci konumunda olan vatansızlar hakkında, hem 1954 hem de 1951 Sözleşmeleri’ne taraf devletlerin, bu statülerin tespitine ilişkin prosedürleri eş zamanlı olarak yürütmeyi tercih edebileceği bir sistem benimseyebileceği gibi ayrı prosedürlerin uygulanmasının da kabul edilebileceği belirtilmiştir⁶³. Türk hukuku bakımından YUKK’ta bu süreçlerin ayrı yürütüleceği bir usul benimsenmiştir. Bununla birlikte uygulamada uluslararası koruma ihtiyacı içinde bulunan vatansızların, sadece uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olmaları hâlinde bu kişileri ayrıca vatansızlığın tespiti sürecine yönlendirebilecek bir mekanizma bulunmaması eleştirilmektedir ve vatansızların da esasında bir devlet tarafından korunmuyor olmaları nedeniyle YUKK m. 3/1(l) kapsamında özel ihtiyaç sahipleri arasında düzenlenmeleri gerektiği ileri sürülmektedir⁶⁴.

⁶¹ Zimmermann and Hermann, “Article 1 A, para. 2 1951 Convention,” 552.

⁶² European Union Agency for Asylum (EUAA), *Practical Guide: Nationality, Concepts Related to Nationality and Statelessness in the Context of International Protection* (EUAA, 2025), 21-22, erişildi 2025, 1 Mayıs, <https://euaa.europa.eu/publications/practical-guide-nationality-concepts-related-nationality-and-statelessness-context-international-protection>.

⁶³ UNHCR, *Expert Meeting Statelessness Determination Procedures and the Status of Stateless Persons* (UNHCR, 2010) 3, erişildi 2026, 3 Nisan, <https://www.refworld.org/reference/confdoc/unhcr/2010/78374>.

⁶⁴ Mülteci Hakları Merkezi, *Türkiye’de Vatansızlığı Tespit Etmeye ve Ele Almaya Yönelik El Kitabı*, 33-34.

Son olarak YUKK Uygulama Yönetmeliği m. 50/4'e göre Türkiye'de vatansız statüsünde olan bir kişinin bu statüsünün iptali; bu kişinin bir vatandaşlık kazanması, vatansızlık statüsü için yapmış olduğu başvurusunda gerçek dışı bilgi ve belge kullanmış olması, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehdit oluşturduğu gerekçesiyle hakkında sınır dışı etme kararı alınması hâllerinde söz konusu olacaktır. Bu çerçevede kişi hâlen vatansız olmaya devam edecek olsa bile artık Türkiye'de vatansız statüsü altında korunmayacaktır ve sınır dışı edilmesi mümkün olacaktır. Ancak kişi her ne kadar vatansız statüsü altında korunmayacak bile olsa kişinin fiilen vatansız olması, sınır dışı edilmesinde bir takım özellik arz eden durumların oluşmasına sebebiyet verecektir. Zira vatansız kişinin (yabancı) sınır dışı edilebileceği bir ülkenin tespiti, başka bir devlet vatandaşlığına sahip bir yabancıya nazaran daha zor olacaktır.

2. Toplu Sığınma İçin Suriye Arap Cumhuriyeti'nden Gelenlerin Durumu

2011 senesinde itibaren Suriye'deki iç karışıklıktan kaçarak toplu sığınma bulmak amacıyla Türkiye'ye gelen kişiler bakımından kabul edilen koruma statüsü, geçici korumadır⁶⁵. YUKK m. 91'e göre ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla sınırlarımıza gelen yabancılara bu korumanın sağlanabileceği kabul edilmiştir. Aynı maddenin 2. fıkrasında ise bu statü kapsamında gelecek kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri konularının Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenleneceği kabul edilmiştir. Bu doğrultuda kabul edilen Geçici Koruma Yönetmeliği⁶⁶ m. 16'da geçici koruma uygulandığı sürece bu kişilerin uluslararası korumaya başvuramayacağı düzenlenmiştir. Bununla birlikte yönetmelikte bu kişilerin aynı zamanda vatansız olması hâlinde bu

⁶⁵ Suriye'den kitlesel akınla gelen kişilerin geçici koruma altına alınmasına ilişkin ilk düzenleme 30.03.2012 tarihli Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin İç İşleri Bakanlığı Yönergesi'dir. Bu Yönerge kamu ile paylaşılmamıştır. Bkz. Ahmet Hamdi Topal, "Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye'deki Suriyelerin Hukuki Statüsü," *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, no. 1, (2015): 16; Adnan Tarık Doğan, "Geçici Koruma Statüsü Altındaki Sığınmacıların Terör Bağlantısı Sebebiyle Sınır Dışı Edilmesi" (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2023), 29.

⁶⁶ RG, 22.10.2014, S. 29153.

statülerinin tespiti yönünde bir başvuru yapmalarını engelleyici bir düzenleme ise bulunmamaktadır⁶⁷. Ayrıca Geçici Koruma Yönetmeliği Geçici Madde 1'e 2016 senesinde eklenen 6. fıkra ile 28.04.2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaylar sebebiyle Türkiye'ye gelmiş ve 20.03.2016 tarihinden sonra Türkiye üzerinden düzensiz yollarla Ege adalarına geçmiş olan Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarından, ülkemize geri kabul edilenlere koruma talep etmeleri hâlinde geçici koruma sağlanabileceği düzenlenmiştir. Gene bu kişiler bakımından da vatansız olunması hâlinde bu statülerini tespit ettirmek için bir başvuru yapmalarına engel bir düzenlemeye yer verilmemiştir⁶⁸.

Ancak doktrinde, 2011 sonrasında kitlesel akın ile gelen bu kişilerin (2016 değişikliği ile kapsama alınanlar da dahil olmak üzere) Suriye vatandaşı, mülteci veya vatansız olmaları fark etmeksizin geçici koruma statüsü altında korunacakları yorumu yapılmaktadır⁶⁹. Bu kabul, 30.03.2012 tarihli İç İşleri Bakanlığı'nın konuya ilişkin kabul ettiği Yönerge'de, Suriye Arap Cumhuriyeti'nden gelenler arasında Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile bu ülkede ikamet eden vatansızlar arasında bir ayırım yapılmaksızın geçici koruma statüsünün düzenlenmiş olmasından da anlaşılmaktadır. Fakat kanımızca Suriye'den gelen vatansız kişilerin, 1954 tarihli Sözleşme çerçevesince bu statülerini tespit ettirmelerinin mümkün kabul edilebileceği hâller söz konusu olabilir. Bu noktada şöyle bir ayırım yapılması düşünülebilir. Eğer Suriye'de ikamet eden vatansız kişiler, Suriye devletince vatansız statüsüne tabi olarak korunmaktaysa, bu takdirde Türkiye bu kişileri vatansız statüsü vererek korumak yerine daha az bir koruma (geçici koruma gibi) sağlayabilmelidir. Ancak vatansız kişiler, Suriye devletince bu

⁶⁷ Mülteci Hakları Merkezi, *Türkiye'de Vatansızlığı Tespit Etmeye ve Ele Almaya Yönelik El Kitabı*, 20.

⁶⁸ Geçici Madde 1'e eklenen 6. fıkra Suriye'den gelen vatansız ve mülteci kişiler kapsam dışında bırakıldığı için Türkiye'ye geri kabul edilenlerin geçici koruma altına alınıp alınamayacağı daha önce geçici koruma altında bulunup bulunmadıklarına göre değişebilecek olmakla birlikte, geçici koruma kapsamına girmeyenlerin uluslararası korumaya başvurmaları bakımından kural olarak bir engelin bulunmadığı belirtilmektedir. Bkz. Neva Övünç Öztürk, "Irregular Migratory Movements From Turkey to Greek Islands: The Effect of the Readmissions based on the EU – Turkey Statement Over the Right of the Asylum Seekers," *DEHUKAM Deniz Hukuku Dergisi* 3, no. 1 (2020): 134-135.

⁶⁹ Sibel Özel, "Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü," *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 17, no. 2 (2020): 723.

statü altında korunmamaktaysa bu takdirde bu kişilerin Türkiye’de vatansız kişi statüsüne başvurmaları mümkün kabul edilmelidir. Buna gerekçe olarak, Geçici Koruma Yönetmeliği’nin Geçici 1. maddesinin lafzı bir dayanak olarak gösterilebilir. Zira ilgili maddede “...Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınırlar.” hükmü ile bu kişilerin uluslararası korumaya başvuramayacağı kabul edilmiştir. Oysa vatansız kişi statüsü, bir uluslararası koruma türü değildir.

Bununla birlikte böyle bir ikili değerlendirme yapılmasının pratik önemi üzerine ayrıca düşünülmesi gerekmektedir. Zira Suriye Arap Cumhuriyeti, 1954 tarihli Sözleşme’ye taraf değildir⁷⁰ ve yakın bir gelecekte taraf olmasının beklenmediği de belirtilmektedir⁷¹. Ayrıca Suriye’de bulunan vatansız kişilere, Filistinli mülteciler hariç olmak üzere, haklarının korunması için özel bir statünün tanınmadığı veya herhangi bir kanun yahut başka bir usul ile korunma sağlanmadığı ifade edilmektedir⁷². Bu nedenlerle vatansız kişinin Suriye devletince korunuyor olması ihtimalinin uygulamada bir karşılığı bulunmayacaktır. Sonuç olarak Suriye Arap Cumhuriyeti’nden gelen vatansız kişilerin⁷³, vatansız kişi statüsüne başvurmasına mevzuatımız bakımından engel bir düzenleme bulunmadığı kanaatine varılmıştır⁷⁴. Ancak 1954 tarihli Sözleşme’nin 9. maddesi⁷⁵ çerçevesinde kanun koyucunun aksi yönde bir düzenleme yapması ise mümkün görülmektedir.

⁷⁰ Taraf devletlerin güncel listesi için bkz. erişildi 2025, 2 Nisan, https://treaties.un.org/pages/ViewDetailsII.aspx?src=IND&mtdsg_no=V-3&chapter=5&Temp=mtdsg2&clang=_en.

⁷¹ Zahra Albarazi, *The Stateless Syrians* (Tilburg University Statelessness Programme, 2013), 5.

⁷² European Network on Statelessness (ENS), *Statelessness in Syria* (ENS, 2019), 3, erişildi 2025, 3 Nisan, <https://statelessjourneys.org/wp-content/uploads/StatelessJourneys-Syria-August-2019.pdf>.

⁷³ Suriye’den gelen kişiler, Suriye vatandaşlığına sahip olsalar dahi Suriye devletinden pasaport, doğum, ölüm, evlilik, eğitim gösteren diploma gibi belgeleri temin edemedikleri için *de facto* vatansız konumda da olabilmektedirler. Bkz. Hatice Beyza Öztürk, “Vatandaşlık Hakkı ve Vatansızlık” (Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi, 2024), 148.

⁷⁴ Geçici Koruma Yönetmeliği m. 16’da geçici korumanın uygulandığı süre içinde, bireysel olarak yapılacak uluslararası koruma başvurularının işleme konmayacağı kabul edilmiştir. Bununla birlikte kişinin vatansız kişi statüsüne başvuru yapmış olması hâline dair böyle bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

⁷⁵ 1954 tarihli Sözleşme’nin “Geçici Muameleler” başlıklı 9. maddesi: “*Bu Sözleşmenin hiçbir hükmü bir Sözleşmeci Devletin savaş zamanında ya da diğer vahim ve*

Suriye Arap Cumhuriyeti'nden gelen ve hâlihazırda vatansız olan kişilerin, vatansız kişi statüsünü almak üzere başvuruda bulunmaları yönünde bir uygulama tespit edilememiştir. Nitekim TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu'nun 26. Dönem 3. Yasama Yılı, Mart 2018'de yayımladığı Göç ve Uyum Raporu'nda⁷⁶ (Göç ve Uyum Raporu) İç İşleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün paylaştığı verilere göre Suriye Arap Cumhuriyeti'nden gelenler arasında vatansız olduğu iddiası ile yapılan bir başvuru olmadığı belirtilmiştir⁷⁷.

Aynı raporda Suriye Dostluk Derneği'nin paylaştığı verilere göre ise Türkiye'de doğan Suriyeli çocuklara vatandaşlık verilmediği için bu çocukların vatansız kalması riski bulunduğu belirtilmiştir⁷⁸. Suriye hukukuna göre vatandaşlık sadece babaya bağlı olarak kazanılabilir. Bir Suriyeli kadının çocuğuna vatandaşlığını kazandırması kabul edilmemektedir⁷⁹. Bu nedenle babası ile arasında soybağı kurulamayan çocuklar Suriyeli annelerinden vatandaşlık kazanamayacaklardır. Göç ve Uyum Raporu'nun değerlendirmeler başlıklı bölümünde ise yapılan çalışmalar neticesinde Türkiye'de 250.000 Suriyeli bebeğin dünyaya geldiğinin tespit edildiği ve bu çocukların vatansız kalma tehlikesi altında olduğu sonucuna varılmıştır⁸⁰.

Türkiye her ne kadar 1961 tarihli Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Sözleşme'ye taraf olmasa da 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu⁸¹ m. 8'de Türkiye'de doğan ve yabancı anne babasından vatandaşlık kazanamayan çocukların, doğum tarihi itibarıyla Türk vatandaşlığını kazanacağını düzenlemiştir. Buna karşın 2010/139 numaralı Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik⁸² m. 11'de doğum yeri esasına göre Türk

---

olağanüstü hâllerde, belirli bir kişi söz konusu olduğunda, ulusal güvenliği için elzem saydığı geçici muameleleri bu kişinin gerçekte vatansız bir kişi olduğu ve söz konusu muamelelerin ulusal güvenlik nedeniyle sürdürülmesi gerektiği saptanuncaya dek kabul edilmesine engel değildir.”

⁷⁶ Göç ve Uyum Raporu için bkz. erişildi 2025, 1 Mayıs, https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2018/04/resources_goc_ve_uyum_raporu.pdf.

⁷⁷ Göç ve Uyum Raporu, 138.

⁷⁸ Göç ve Uyum Raporu, 125.

⁷⁹ Bu konuda kadın-erkek arası ayrımcılık içeren ülkelerin bir listesi için bkz. erişildi 2025, 1 Mayıs, <https://www.equalnationalityrights.org/the-problem/>.

⁸⁰ Göç ve Uyum Raporu, 265.

⁸¹ RG, 12.06.2009, S. 27256.

⁸² RG, 06.04.2010, S. 27544.

vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin düzenlemede; başvuruda çocuğun Türkiye’de doğduğunu ispatlayan doğum belgesi, doğum belgesine dayanılarak düzenlenen doğum tutanağı, çocuğun ana babasından vatandaşlık kazanamadığını ispatlayan belge ve ana baba vatansız ise temin edilebilirse bunu ispatlayan belge istenmektedir. Böylelikle Türkiye’de hastane dışı gerçekleşen doğumlarda⁸³ ve ana babadan vatandaşlık kazanmadığını gösteren belgenin temin edilememesinin yaratacağı ciddi bir vatansızlık riski bulunduğu söylenebilecektir.

3. Filistinlilerin Durumu

TÜİK’in 2023 senesinde yayımladığı Uluslararası Göç İstatistikleri Raporu’na göre; 2023 senesinde 2.071 Filistinli Türkiye’ye göçmüştür. 2022 senesinde ise bu sayı 4.398’dir⁸⁴. 2024 senesinde yayımlanan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları’na⁸⁵ göre, 23.569 Filistinli kişi Türkiye’de ikamet etmektedir. Bununla birlikte Filistinliler, vatansız olarak değerlendirilmemektedir. Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılmasından sonra ve 1923 Lozan Anlaşması çerçevesince Filistin bir devlet olarak kabul edilmiştir⁸⁶. Daha sonra bölgede meydana gelen çatışmalar ve işgaller neticesinde Filistin devleti bağımsızlığını tekrar ilan etmek durumunda kalmıştır ve 15 Kasım 1988’de Filistin Ulusal Konseyi, Filistin Bağımsızlık Bildirisi’ni ilan etmiştir. Bu Bildiri’nin ilanından sonra Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 15 Aralık 1988’de Filistin devletini tanımıştır⁸⁷. Bu nedenle Filistin vatandaşlığı kabul edilmektedir ve Filistinliler vatansız olarak kabul edilmemektedir.

Türkiye’de bulunan Filistinlilerin sınır dışı edilmesi, vatansızların tabi olacakları rejim çerçevesince değil, yabancıların tabi olacakları genel esaslar

⁸³ Bunun nedenlerini çocuğun yasal olmayan bir evlilik neticesinde dünyaya gelmesi, ana babanın yasal olmayan bir şekilde Türkiye’de bulunuyor olması ve bu durumlarından ötürü hastanede doğumu tercih etmemesi gibi hâller oluşturmaktadır. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Elveda Dana Gale, “Statelessness Risk of Syrian Refugee Children Born in Turkey” (Master Thesis, Tilburg University, 2016), 25-36.

⁸⁴ Bkz. erişildi 2025, 1 Mayıs, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2023-53544>.

⁸⁵ Bkz. yukarıda dn. 9.

⁸⁶ Ali Kerem Kayhan, “Uluslararası Hukuk Açısından Filistin Devleti: Montevideo Kriterleri ve Ötesi,” içinde *Uluslararası Hukukta Filistin Meselesi*, ed. Ali Kerem Kayhan/Ali Osman Karaoğlu, (2. Bası, Adalet, 2025), 83.

⁸⁷ Kayhan, “Uluslararası Hukuk Açısından Filistin Devleti,” 74-75.

veya uluslararası koruma altında bulunuyorlarsa bu esaslara tabi olarak gerçekleştirilebilecektir. Bununla birlikte Filistinlerin sınır dışı edilmesinde geri gönderme yasağı kapsamında bir değerlendirme yapılması gerekebileceğine dikkat çekilmelidir.

4. Uygur Türklerinin Durumu

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin 31 Ağustos 2022'de yayınladığı Rapor'da⁸⁸ (OHCHR Uygur Türkleri Raporu), Çin Halk Cumhuriyeti'nde yer alan Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nde 2017 senesinden itibaren Uygur etnik kökenine sahip kişilerin ve Müslüman olan diğer etnik gruplardan kişilerin kaybolduğuna ilişkin pek çok ihbar geldiği ve hükümet dışı örgütler ve medya organlarınca Uygur Türklerinin kültürlerinin asimile edilmesi için tutuldukları kamplarda işkence ve kötü muameleye tabi tutulduklarına ilişkin pek çok araştırma ve haber yayınlandığı belirtilmektedir⁸⁹.

Çin Halk Cumhuriyeti'nden bu nedenlerle kaçarak Türkiye'ye sığınmak üzere gelen Uygur Türkleri, her ne kadar Çin Halk Cumhuriyeti vatandaşlığına sahip olsalar da, vatandaşı oldukları devletten etkin bir koruma alamamaktadırlar. Bu nedenle bu kişilerin *de facto* vatansızlığı söz konusu olmaktadır. Türkiye'ye sığınma bulmak amacıyla gelen bu kişiler, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme'ye Türkiye'nin koymuş olduğu coğrafi çekinceye oturma, Avrupa dışında meydana gelen bir olay olması nedeniyle mülteci statüsünü alamamaktadır.

2016 senesinden beri bağımsız ve kâr gütmeyen bir organizasyon olarak faaliyet gösteren Uygur Amerikan Derneği (*Uyghur American Association*) tarafından yürütülen Uygur İnsan Hakları Projesi (*Uyghur Human Rights Project*) tarafından Nisan 2020'de yayımlanan Rapor'da⁹⁰ (UHRP Raporu), özellikle Türkiye'ye sığınan Uygur Türkleri bakımından yapılan araştırmada,

⁸⁸ Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR), *Assessment of Human Rights Concerns in the Xinjiang Uyghur Autonomous Region, People's Republic of China* (OHCHR, August 31, 2022), erişildi 2025, 1 Mayıs, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/2022-08-31/22-08-31-final-assesment.pdf>.

⁸⁹ OHCHR, *Assessment of Human Rights Concerns*, para. 1.

⁹⁰ Uyghur Human Rights Project (UHRP), *Weaponized Passports: the Crisis of Uyghur Statelessness* (UHRP, April 2020), erişildi 2025, 1 Mayıs, https://docs.uhrp.org/pdf/Weaponized_Passports.pdf.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin pasaport süresi dolan Uygur Türkleri'nin, Türkiye'deki Çin Halk Cumhuriyeti Konsolosluklarına pasaportlarını yenilemek için yaptıkları başvuruların reddedildiği, bu kişilerin pasaportlarını yenilemek için Çin'e dönmelerinin zorunlu tutulduğu, bu amaçla dönen kişilerin ise döndükten sonra kaybolduğu verileri paylaşılmıştır⁹¹. Bu nedenle pasaportlarını yenileyemeyen Uygur Türkleri bir vatandaşlığa sahip olmanın sağladığı pasaporta sahip olma imkânından yararlanamadıkları için vatansız kalma riski altında da bulunmaktadır.

Uygur Türklerinin sınır dışı edilmesi söz konusu olduğunda, vatandaş oldukları Çin Halk Cumhuriyeti'ne sınır dışı edilmelerinin uğramaları söz konusu olabilecek kötü muamele riski ve yaşam hakkının korunması çerçevesince mümkün görülmemesi gerekmektedir⁹². Bu kişilerin durumunun *de facto* vatansızların sınır dışı edilmesi ile benzer bir çerçevede ele alınması gerekmektedir. Hatta bu durumun, Türkiye'nin taraf olduğu 1954 tarihli Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme kapsamında ele alınması gerektiği de ileri sürülmektedir⁹³.

II. YABANCILARIN SINIR DIŞI EDİLMESİNE İLİŞKİN GENEL ESASLAR

A. Genel Olarak

Yabancıların sınır dışı edilmesi esasları Türk hukukunda YUKK'ta düzenlenmiştir. Bununla birlikte Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası anlaşmalar ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda yer alan temel haklar ve özgürlüklerin yabancıların sınır dışı edilmesi sürecinde gözetilmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası anlaşmalarda da sınır dışı bakımından uygulanabilecek hükümler bulunmaktadır. İlk olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi⁹⁴ (AİHS)'nde düzenlenen yaşam hakkı (m. 2), işkence ve insanlık dışı bir cezaya mahkûm edilmeme (m. 3), özel ve aile

⁹¹ UHRP, *Weaponized Passports*, 3.

⁹² Bununla birlikte bu kişilerin Çin Halk Cumhuriyeti'ne sınır dışı edildiği yönünde çeşitli haberler uluslararası basında yer almaktadır. Bkz. UHRP, *Weaponized Passports*, 9-10.

⁹³ Marie-Ève Melanson, "Pathways to Statelessness and Parent-Child Separation among Uyghurs in Turkey," *Journal of the Council for Research on Religion* 3, no. 2 (2022): 10.

⁹⁴ RG, 19.03.1954, S. 8662.

hayatına saygı duyulması (m. 8) ve sınır dışı kararına karşı kanun yoluna başvurabilme imkânı (m. 13), taraf devletlerce ülkesinde bulunan yabancılar hakkında alınacak sınır dışı kararlarında ihlal edilmemesi gereken hakları oluşturmaktadır⁹⁵. Bu hükümlerde her ne kadar doğrudan sınır dışı etmeye ilişkin düzenlemelere yer verilmemiş olsa da bu düzenlemelerin yabancıların sınır dışı edilmesinde dolaylı bakımdan ilgisi olacaktır⁹⁶. AİHS'e ek olarak çıkartılan Ek 4 No'lu Protokol'de ise yabancıların topluca sınır dışı edilmesi yasağı ilk defa bir milletlerarası anlaşma ile düzenlenmiştir⁹⁷. Yine AİHS'e ek olarak çıkartılan Ek 7 No'lu Protokol'de⁹⁸ de yabancıların sınır dışı edilmesine ilişkin usuli güvenceler düzenlenmiştir.

Yabancıların sınır dışı edilmesi konusunda düzenlemeler içeren Türkiye'nin taraf olduğu bir diğer milletlerarası anlaşma 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme'dir. Sözleşme'nin 32. maddesine göre; “*Taraf Devletler, ülkelerinde yasal olarak bulunan bir mülteciyi, milli güvenlik veya kamu düzeni ile ilgili sebepler dışında sınır dışı edemeyeceklerdir.*”⁹⁹

1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme'deki düzenlemeye benzer bir düzenleme, 1954 tarihli Vatansızların Hukuki Durumuna Dair Sözleşme'nin 31. maddesinde de yer almaktadır. Buna göre; “*(1) Akit Devletler kendi ülkelerinde yasal olarak ikamet eden bir vatansız kişiyi kamu güvenliği veya kamu düzeni ile ilgili nedenler dışında sınır dışı edemezler. Bu durumdaki bir vatansız kişinin sınır dışı edilmesi, ilgili yasal süreç çerçevesince alınmış bir karar ile gerçekleştirilebilir. (2) Kamu güvenliği ilgili zorlayıcı nedenler gerektirmedikçe, vatansız kişi suçsuzluğunu*

⁹⁵ Nuray Ekşi, “İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Sığınmacı ve Mültecilerin Türkiye'den Sınırdışı Edilmelerini Engelleyen Haller,” *İstanbul Barosu Dergisi* 82, no. 6 (2008): 2812.

⁹⁶ Rona Aybay, “Bir İnsan Hakları Sorunu Olarak Sınırdışı Edilme,” *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, no. 2 (2003): 164.

⁹⁷ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 4 No'lu Protokol'ün 4. Maddesine İlişkin Rehber* (Avrupa Konseyi, 2020), 5, erişildi 2025, 1 Mayıs, https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_4_Protocol_4_TUR.pdf. Türkiye her ne kadar bu Protokol'ü onaylamış olsa da (RG, 14.07.1994, S. 21990) onay belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği'ne tevdi edilmediği için Türkiye'nin uluslararası hukuktan doğan yükümlülüğü doğmamıştır.

⁹⁸ RG, 25.03.2016, S. 29664.

⁹⁹ Bu konudaki diğer milletlerarası anlaşmalar için bkz. Aybay, “Bir İnsan Hakları Sorunu Olarak Sınırdışı Edilme,” 170 vd.

kanıtlamak için delil sunma ve bu amaçla yetkili makam veya yetkili makam tarafından özel olarak atanan kişi veya kişiler nezdinde itiraz etme ve temsil edilme hakkına sahiptir. (3) Akit Devletler, bu durumdaki vatansız kişilere başka bir ülkeye yasal olarak kabul edilmek için makul bir süre tanır. Akit Devletler, bu süre içinde gerekli gördükleri tedbirleri uygulama hakkını saklı tutar.”

1954 tarihli Sözleşme’nin hazırlık çalışmalarında, 1951 tarihli Sözleşme ile benzer bir düzenlemenin vatansız kişiler bakımından gerekli olup olmadığı tartışma konusu yapılmıştır. Fransa, mülteciler bakımından kabul edilen sınır dışı edilme nedenlerine ilişkin sınırlamanın vatansız kişiler için kabul edilmesine gerek olmadığını ileri sürmüştür¹⁰⁰. Almanya ise her ne kadar mülteci ve vatansız kişilerin durumu birbiri ile tam örtüşmese de sınır dışı edilme bakımından durumlarının benzerlik gösterdiği, zira her iki hâlde de esasında bu kişilerin ülkeden fiilen sınır dışı edilemeyeceğini belirtmiştir¹⁰¹. Neticede Fransa’nın bu itiraz kabul görmeyerek vatansızlar için de sınır dışı edilme nedenleri kamu düzeni veya kamu güvenliği ile sınırlandırılmıştır.

Vatansızların sınır dışı edilmesi rejiminin, yabancıların sınır dışı edilmesinden farklı şartlarla düzenlenmesini öngören bir başka çalışma, Uluslararası Hukuk Komisyonu (*International Law Commission*) tarafından hazırlanan 2014 tarihli Yabancıların Sınır Dışı Edilmesine İlişkin Taslak Maddeler’de¹⁰² (ILC Taslak Maddeler) yer almaktadır. ILC Taslak Maddeler, m. 7’de vatansızların sınır dışı edilmesine ilişkin kurallar başlığı altında, taslak maddelerde yer alan düzenlemelerin, bir devletin uluslararası hukuk kurallarına ve özellikle ulusal güvenlik veya kamu düzeni gerekçeleri dışında ülkesinde yasal olarak bulunan vatansızları sınır dışı edemeyeceği kuralına hâle getirmeyeceği kabul edilmiştir.

¹⁰⁰ Betsy L. Fisher, *The Travaux Préparatoires of the 1954 Convention relating to the Status of Stateless Persons* (2022), 150, erişildi 2025, 1 Mayıs, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4037774.

¹⁰¹ Fisher, *The Travaux Préparatoires of the 1954 Convention*, 152.

¹⁰² International Law Commission (ILC), *Draft Articles on the Expulsion of Aliens, with Commentaries* (United Nations, 2014), erişildi 2025, 1 Mayıs, https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_12_2014.pdf.

Taslak Maddeler’in Türkçe çevirisi için ayrıca bkz. Nuray Ekşi, “ILC’nin Yabancıların Sınırdışı Edilmesine İlişkin 2014 Taslak Kuralları’nın Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleriyle Mukayesesi ve Bu Kuralların Türkçe Tercümesi,” *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 33, no. 1 (2013): 19 vd.

Görüleceği üzere hem Türkiye'nin taraf olduğu anlaşmalarda hem de milletlerarası hukukta, yabancıların ve özellikle korunması gereken gruplar bakımından (mülteciler ve vatansızlar gibi) sınır dışı konusu özel olarak düzenlenmiştir. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda¹⁰³ düzenlenen bazı temel hak ve özgürlükler de yabancıların sınır dışı edilmesinde dikkate alınacaktır. Anayasa'nın kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı başlıklı 17. maddesine göre; "*Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir*" ve kişi hürriyeti ve güvenliği başlıklı 19. maddesine göre; "*Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir*". Doktrinde Anayasa'nın yerleşme ve seyahat hürriyeti başlıklı 23. maddesinin ("*herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir*.") yabancıların sınır dışı edilmesi ile bağlantılı bir hak olduğu kabul edilmektedir¹⁰⁴. Bununla birlikte devletlerin ülkesi üzerinde sahip oldukları egemenlik hakları gereği kişi dokunulmazlığı, güvenliği ve özgürlüğünün yabancılar bakımından sınırlandırılması mümkün kabul edilmekte, devletler kamusal menfaatlerini korumak üzere ülkesinde bulunan yabancıları belirli şartlar dâhilinde sınır dışı etme hakkına sahip kabul edilmektedir¹⁰⁵.

Anayasa'da vatandaş-yabancı ayrımı yapılmaksızın herkes bakımından kabul edilen bu temel hak ve özgürlükler yabancılar bakımından Anayasa m. 16 çerçevesinde¹⁰⁶ milletlerarası hukuka¹⁰⁷ uygun olarak ve ancak kanun ile sınırlandırılabilir. Buna göre; "*Temel hak ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlandırılabilir*." Bu çerçevede yabancıların temel hak ve özgürlükleri mutlaka bir kanun ile sınırlandırılmalıdır. Türk hukukunda da yabancıların sınır dışı edilmesi YUKK m. 54/1'de genel olarak düzenlemiştir¹⁰⁸.

¹⁰³ RG, 09.11.1982, S. 17863 (mükerrer).

¹⁰⁴ Aybay, "Bir İnsan Hakları Sorunu Olarak Sınırdışı Edilme," 143-145.

¹⁰⁵ Haluk Kabaalioğlu ve Nuray Ekşi, "Yabancıların Türkiye'den Sınırdışı Edilmesi," *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 24, no. 1-2 (2004): 503.

¹⁰⁶ Yabancıların temel hak ve özgürlüklerinin sınırlandırılmasında Anayasa'nın 13. maddesinin de dikkate alınıp alınamayacağı hakkında değerlendirmeler için bkz. Fügen Sargın, "Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Öğrencilerin Türkiye'ye Giriş, Türkiye'de İkamet Etme ve Çalışma Hakları," *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 17-18, no. 1 (2000): 334 vd.; Merve Akbulut, *Türk Yabancılar Hukukunda İdari Gözetim* (1. Bası, On İki Levha, 2020), 13 vd.

¹⁰⁷ Milletlerarası hukukun kapsamına sadece Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası anlaşmalar girmemekte, daha geniş bir biçimde milletlerarası hukukun tüm kaynakları girmektedir. Bkz. Aybay ve Dardağan Kibar, *Yabancılar Hukuku*, 76.

¹⁰⁸ Çelikel ve Öztekin Gelgel, *Yabancılar Hukuku*, 124-125; Çiçekli, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, 176-177.

Maddede yabancılar bakımından haklarında hangi sebeplerle sınır dışı etme kararı alınabileceği sınırlı olarak sayılmıştır. Burada düzenlenmeyen bir sebebe dayanılarak bir yabancı hakkında Türkiye’den sınır dışı edilmesi yönünde ise bir karar alınamaz. 54. maddenin ikinci fıkrasında ise uluslararası koruma statüsü sahiplerinin sınır dışı edilmesi konusu özel olarak düzenlenmiştir. Bununla birlikte bir kişi birden fazla vatandaşlığa sahipse, bu vatandaşlıklarından birinin Türk vatandaşlığı olması hâlinde 54. maddedeki şartlar oluşmuş olsa dahi hakkında sınır dışı etme kararı alınamaz¹⁰⁹. YUKK m. 54/1’deki şartların oluşması hâlinde yabancı hakkında sınır dışı etme kararı alınacaktır. Bu konuda idareye takdir hakkı tanınmamıştır. Fakat maddenin 2. fıkrası kapsamında uluslararası koruma statüsü sahipleri hakkında sınır dışı etme kararı alıp almama konusunda idarenin takdir hakkı bulunmaktadır¹¹⁰. YUKK’un 55. maddesinde haklarında sınır dışı etme kararı alınamayacak yabancılar özel olarak düzenlenmiştir¹¹¹. Bu yabancılar bakımından 54. maddede aranan şartlar oluşsa dahi sınır dışı etme kararı alınamayacaktır.

YUKK m. 54’te kabul edilen sınır dışı etme sebepleri, vatansızların sınır dışı edilmesi söz konusu olduğunda uygulama alanı bulamayacaktır¹¹². Vatansızlar, Türkiye’nin taraf olduğu milletlerarası anlaşmalardaki düzenlemelere paralel bir şekilde *sadece* YUKK m. 51/1-b kapsamında milli güvenlik ve kamu düzenine ciddi bir tehdit oluşturmaları hâlinde sınır dışı edilebilirler. YUKK m. 54’te düzenlenen sebepler kapsamına giren bir durum, eğer kamu düzeni ve milli güvenlik bakımından ciddi bir tehlike sonucunu doğuruyorsa uygulama alanı bulabilecektir¹¹³. Böylelikle vatansızların sınır dışı edilmesinde, YUKK m. 54’te kabul edilen sınır dışı etme sebeplerinin sınırlandırılması söz konusu olmaktadır¹¹⁴.

¹⁰⁹ Gülüm Bayraktaroğlu Özçelik, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Türkiye’den Sınır Dışı Edilmesi,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 108 (2013): 216.

¹¹⁰ Doğan, *Türk Yabancılar Hukuku*, 116.

¹¹¹ Bu yabancılar; (i) sınır dışı edileceği ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı cezaya maruz kalacaklar, (ii) ciddi sağlık sorunu veya hamilelik nedeniyle seyahat edemeyecekler, (iii) hayati risk taşıyan hastalıklarının tedavisi devam edenler, (iv) insan ticareti mağdurları, (v) tedavileri tamamlanıncaya kadar psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet mağdurları olmak üzere beş başlık altında gruplandırılmaktadır.

¹¹² Bayraktaroğlu Özçelik, “Yabancıların Türkiye’den Sınır Dışı Edilmesi,” 218.

¹¹³ Asar, *Vatansızlık*, 247.

¹¹⁴ Esra Gül Dardağan, “An Overview and Discussion of the New Turkish Law on Foreigners and International Protection,” *Perceptions: Journal of International Affairs* 18, no. 3 (2013): 122.

B. YUKK Kapsamında Vatansızların Sınır Dışı Edilmesine İlişkin Esaslar

1. Genel Bilgi

2014 tarihli YUKK'un kabulünden önceki dönemde vatansızların sınır dışı edilmesine ilişkin mevzuatta özel bir düzenleme bulunmamaktaydı. Yabancıların genel olarak sınır dışı edilme sebepleri ise Mülga 5683 sayılı Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun¹¹⁵, Pasaport Kanunu¹¹⁶ ve Türk Ceza Kanunu¹¹⁷'nda düzenlenmekteydi¹¹⁸. Mevzuatta sadece vatansız çingenelerin sınır dışı edilmesine ilişkin, Mülga Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun m. 21/3 hükmünde 2011 senesinde yapılan değişikliğe¹¹⁹ kadar “*Tabiiyetsiz veya yabancı devlet tebaası olan çingenelerin ve Türk kültürüne bağlı olmayan yabancı göçebelerin sınır dışı edilmelerine İçişleri Bakanlığı salahiyetlidir.*” düzenlemesi yer almaktaydı. Çingeneler bakımından ayrımcılık öngören bir düzenleme olması nedeniyle eleştirilen bu hüküm¹²⁰, daha sonra “*Tabiiyetsiz veya Türk kültürüne bağlı olmayan yabancı göçebelerin sınır dışı edilmelerine İçişleri Bakanlığı yetkilidir.*” şeklinde değiştirilmiştir¹²¹. Bununla birlikte her iki düzenleme de bütün vatansız kişileri kapsamına alan bir kural getirmemekteydi.

¹¹⁵ RG, 24.07.1950, S. 7564.

¹¹⁶ RG, 24.07.1950, S. 7564.

¹¹⁷ RG, 12.10.2004, S. 25611.

¹¹⁸ Kazım Sedat Sirmen, “Yabancıların Türkiye’den Sınırdışı Edilmesine İlişkin Temel Düzenlemeler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Türkiye Hakkında Verdiği Örnek Kararlar,” *Ankara Barosu Dergisi* 67, no. 3 (2009): 31.

¹¹⁹ 6097 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (RG, 19.01.2011, S. 27820).

¹²⁰ Bu düzenlemenin eleştirisi için bkz. Aybay, “Bir İnsan Hakları Sorunu Olarak Sınırdışı Edilme,” 150; Aybay ve Dardağan Kibar, *Yabancılar Hukuku*, 236; Doğa Aydoğan, “Yabancı Çingenelerin Türkiye’ye Giriş, İkamet, Seyahat Özgürlükleri ile Türkiye’den Sınır Dışı Edilmeleri,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 56, no. 1 (2007): 33 vd. Bu düzenlemenin ayrımcı bir kural getirmediği yönündeki görüş için bkz. Sirmen, “Yabancıların Türkiye’den Sınırdışı Edilmesine İlişkin Temel Düzenlemeler,” 32.

¹²¹ Yapılan bu değişikliğin de yeterli olmadığı, yabancı göçebe tabirinin de ayrımcılık içeren bir ifade olduğu yönünde eleştiri için bkz. Ergin Ergül, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Hukuku’nda Sınır Dışı Etme Geri Gönderme ve Geri Verme* (1. Bası, Yargı, 2012), 44.

YUKK'un kabul edilmesiyle birlikte vatansızların sınır dışı edilmesi konusu m. 51'de özel olarak düzenlenmiştir. Bu düzenleme kabul edildiği tarihte Türkiye her ne kadar 1954 tarihli Sözleşme'ye henüz taraf değilse de kabul edilen bu yeni düzenlemenin Sözleşme ile uyumlu olduğu söylenebilecektir¹²².

Türk hukukunda sınır dışı etme kararının hukuki niteliği, yabancılara özgü bir idari yaptırım olarak kabul edilmektedir¹²³. Ancak sınır dışı etme nedenlerine bağlı olarak hukuki niteliği idari tedbir olarak da kabul edildiği durumlar mevcuttur¹²⁴. Nitekim bazı sınır dışı nedenleri belirli eylemleri gerçekleştiren yabancılara karşı uygulanan bir idari yaptırım olarak kabul edilmişken, bazı nedenler kamu düzenini korumak için önleyici tedbir olarak öngörülmüş olabilir¹²⁵. Zira bir idari yaptırım ile kanunda yasaklanan bir durumun meydana gelmesi hâlinde idare hukukuna özgü usulle verilen bir ceza söz konusu olurken, idari tedbirin amacı, kamu düzeninin bozulmasının önlenmesidir¹²⁶. Doktrinde, sınır dışı etme işleminin hukuki niteliğinin idari yaptırım olarak nitelendirilebileceği kuşkusuz kabul edilmekle birlikte, kimi

¹²² Döndü Kuşçu, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Sınır Dışı Edilmeleri* (1. Bası, On İki Levha, 2017), 109.

¹²³ Kabaalioglu ve Ekşi, *Yabancıların Türkiye'den Sınırdışı Edilmesi*, 503; Sirmen, "Yabancıların Türkiye'den Sınırdışı Edilmesine İlişkin Temel Düzenlemeler," 30; Cemil Güner, "Sınır Dışı Etme Kararı ile İlgili İdare Mahkemesi Kararlarının Kesinliği," *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 75, no. 1 (2017): 86; Ceren Kaya, "Anayasa Mahkemesi İçtihatları Çerçevesinde Mülteci ve Sığınmacıların Sınırdışı Edilmesi," *Middle East Journal of Refugee Studies* 6, no. 1 (2021): 42; İbrahim Numan Erdoğan, *Türk Hukukunda Sınır Dışı Etme Kararlarına Karşı Yargı Yolu* (1. Bası, Yetkin, 2023), 71; Mutlu Kağıtcıoğlu, "Sınır Dışı Etme Kararları İle Uluslararası Koruma Kapsamındaki Kararlarda İdari Yargı Denetimi," *Adalet Dergisi* 70, no 1 (2023): 348.

¹²⁴ Aybay ve Dardağan Kibar, *Yabancılar Hukuku*, 235-237.

¹²⁵ Aybay ve Dardağan Kibar, *Yabancılar Hukuku*, 235-237. Nitekim AİHM 2000 senesinde vermiş olduğu *Maaouia v. France* kararında (para. 29) sınır dışı etmenin niteliğinin önleyici olduğu ve bir idari tedbir olduğu tespitinde bulunmuştur. Bkz. *Maaouia v. France*, no. 39652/98, European Court of Human Rights, October 1, 2000, erişildi 2026, 2 Nisan, [https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:\[%22001-58847%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:[%22001-58847%22]).

¹²⁶ İdari yaptırım ve idari tedbir ayrımı için bkz. Merve Yağan, "İdari İşlem Olarak Sınır Dışı Etme Kararı" (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2022), 12-13.

zamanlarda bu kararın hukuki niteliğinin idari tedbir olabileceğinin de yadsınamayacağı belirtilmektedir¹²⁷.

Yabancıların kamu düzeni veya kamu güvenliği nedeniyle sınır dışı edilmeleri devletin siyasi yapısı ve toplumu koruma amacı taşıdığı için önleyici tedbir olarak görülmektedir¹²⁸. O hâlde vatansızların sadece kamu düzeni veya kamu güvenliğine ciddi tehdit oluşturmaları durumunda sınır dışı edilebilecekleri kabul edildiği için, vatansızlar bakımından alınacak sınır dışı etme kararının niteliği, bir idari tedbir olacaktır. Vatansız kişilerin belirli bir davranış kuralını ihlal etmeleri nedeniyle sınır dışı edilmeleri prensipte mümkün olmamakla birlikte (zira bu durum bir sınır dışı etme nedeni olarak kabul edilmemiştir), bu durumun kamu düzeni veya kamu güvenliği bakımından ciddi bir tehdit oluşturması hâlinde, vatansız kişi sınır dışı edilebilecektir. O hâlde bir davranış kuralının ihlali, aynı zamanda kamu düzeni veya kamu güvenliği bakımından ciddi tehlike oluşturması durumunda sınır dışı edilme sonucunu doğurabilecektir.

2. YUKK m. 51/1-b Düzenlemesinin İncelenmesi

YUKK m. 51/1-b’de vatansızların hangi sebeplerin varlığı hâlinde sınır dışı edilebileceği düzenlenmiştir. Bu maddede kabul edilen düzenlemeye göre vatansız kişiler sadece kamu düzeni veya kamu güvenliği bakımından ciddi bir tehlike bulunması hâlinde¹²⁹ sınır dışı edilebilecektir.

Vatansızlar bakımından sınır dışı etme nedeni olarak kabul edilen kamu düzeni veya kamu güvenliği bakımından ciddi bir tehlike oluşturma şartı, yabancılar bakımından kabul edilen genel sınır dışı etme sebeplerinin düzenlendiği YUKK m. 54/1-d bendinde düzenlenen “*kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar*” şartı ile benzer gözükmekle birlikte, vatansızların sınır dışı edilebilmesi için bu sebeplere ilişkin *ciddi bir tehlike bulunması* gerekmektedir. Bu nedenle vatansızların sınır dışı edilmesinde, diğer yabancıların sınır dışı edilmesine nazaran bu şart bakımından daha ağır bir tehlike bulunması aranmaktadır. Her kamu düzeni

¹²⁷ Melikşah Yasin, “Sınır Dışı Kararlarının Yargısal Denetiminde İspat Sorunu,” *Public and Private International Law Bulletin* 42, no. 2 (2022): 565.

¹²⁸ Esra Gül Dardağan, “Yabancılar Hukuku Açısından Sınırdışı Etme” (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 1993), 71.

¹²⁹ 1954 tarihli Sözleşme’nin 31. maddesinde ise kamu düzeni veya kamu güvenliğine bir tehlike oluşturması yeterli görülmüştür, bu tehlikenin ciddi bir boyutta olması aranmamıştır.

veya kamu güvenliğine aykırılık hâlinde değil sadece bu aykırılık durumunun ciddi bir tehlike oluşturması hâlinde sınır dışı etme kararı alınabilecektir. YUKK m. 54/1-d düzenlemesi bakımından kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığına tehdit oluşturma şartının nasıl tespit edileceği konusunda idareye çok geniş takdir yetkisi verildiği belirtilmektedir¹³⁰. Benzer bir yorum, YUKK m. 51/1-d bakımından da geçerli olacaktır.

Bu madde kapsamında vatansız kişi, YUKK m. 50 çerçevesince vatansız olarak tespit edilen ve Vatansız Kişi Kimlik Belgesi'ne sahip kişilerdir. Yabancı'nın vatansız olmasına rağmen bu tespiti yaptırmamış olması, uluslararası korumadan veya geçici korumadan yararlanıyor olması yahut *de facto* vatansız olması hâlinde YUKK m. 51/1-b uygulama alanı bulamayacaktır.

Bu durumda olan vatansız kişiler her ne kadar Türkiye'de vatansız statüsü altında korunmuyor ve YUKK m. 51/1-b kapsamında olmasalar da, YUKK m. 54 çerçevesince alınacak bir sınır dışı kararının icra edilebilmesi için bu kişileri kabul edecek bir devletin bulunması gerekir. Bununla birlikte aynı sonuç, YUKK m. 51/1-b kapsamında hakkında sınır dışı kararı alınacak vatansızlar bakımından da geçerli olacaktır. Eğer vatansız kişiyi kabul edecek bir devlet bulunmazsa, bu kişilerin durumu her ne kadar kamu güvenliği ve kamu düzeni bakımından ciddi bir tehlike oluştursa da alınacak sınır dışı kararı sonuç doğuramayacaktır¹³¹. Ancak bu durumun, idarece sınır dışı kararı alınmasını engelleyici bir kural olarak yorumlanamayacağı belirtilmektedir¹³².

Alınacak sınır dışı kararının yerin getirilememesinden kaynaklanacak bu soruna doktrinde bir çözüm önerisi olarak gönüllü dönüş uygulamalarından daha çok faydalanılması önerilmektedir¹³³. YUKK m. 60/A'ya göre hakkında sınır dışı etme kararı alınmış ve menşe ülkesine gönüllü olarak dönmek isteyen düzensiz göçmenlere Göç İdaresi Başkanlığı'nca ayni veya maddi destek sağlanabilecektir¹³⁴. Bu çerçevede vatansız statüsünde bulunan

¹³⁰ Rifat Erten, "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme," *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 19, no. 1 (2015): 31.

¹³¹ Asar, *Vatansızlık*, 134.

¹³² Asar, *Vatansızlık*, 134.

¹³³ Asar, *Vatansızlık*, 135.

¹³⁴ Ayrıca YUKK m. 87'de uluslararası koruma başvurusu sahipleri ve uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin gönüllü olarak geri dönmeyi istemesi hâlinde ayni ve nakdi destek sağlanabileceği kabul edilmiştir. Bu düzenleme, yabancı hakkında alınan

yabancıнын, düzensiz göçmen¹³⁵ olarak kabul edilmesi bazı durumlarda mümkün olacaktır. Vatansız kişinin uluslararası koruma bulmak amacıyla Türkiye'ye giriş kurallarını ihlal ederek giren bir kişi, yani düzensiz göçmen olması hâlinde YUKK m. 60/A uygulama alanı bulabilecektir. Bu madde kapsamında insan haklarına uygun bir geri dönüşün söz konusu olabilmesi için kişinin geri dönüşe zorlanmadan özgür iradesi ile gönüllü olarak bu kararı vermiş olması gerekir¹³⁶. Özellikle sınır dışı edilme tehdidi altında ve kişiye başka bir seçenek bırakılmadan geri dönüşün sağlanmaya çalışılması durumunda gönüllülük şartının gerçekleşmeyeceği ifade edilmektedir¹³⁷.

Vatansız kişinin sınır dışı edilmesi bağlamında, sınır dışı edilebilecek bir ülke bulunmaması hâlinde gönüllü dönüş uygulamalarının bir çözüm olarak kullanılabilmesine ilişkin *Asar* tarafından ileri sürülen öneri¹³⁸, YUKK m. 60/A'nın uygulanmasına ilişkin bahsedilen bu esaslar çerçevesinde değerlendirilmelidir. Vatansız kişiyi kabul eden bir devlet bulunmaması nedeniyle sınır dışı edilememe durumuna çözüm olarak vatansız kişinin kendisinin gönüllü olarak dönmesi, kendisini kabul edecek bir devlet bulunmadığı için sınır dışı edilemiyor olma durumu karşısında, uygulanma kabiliyeti olan bir çözüm olarak görülmemektedir.

Vatansızların sınır dışı edilmesinde, yabancıların sınır dışı edilmesine ilişkin usul ve esaslar geçerli olacaktır. Bu çerçevede, YUKK Uygulama Yönetmeliği m. 56/2 çerçevesinde sınır dışı etme kararında, yabancıнын doğrudan sınır dışı edileceği, Türkiye'yi terke davet edildiği veya idari gözetime tabi tutulduğu hususlarından birinin yer alması gerekmektedir. YUKK'un 56. maddesinin 1. fıkrasının ikinci cümlesine göre, kaçma ve

---

bir sınır dışı etme kararı bulunması olasılığına ilişkin olmadığı için inceleme konusu yapılmamıştır.

¹³⁵ Düzensiz göçmen, “*yasadışı giriş, giriş koşullarının ihlali veya vizenin geçerlilik tarihinin sona ermesi yüzünden transit veya ev sahibi ülkede hukuki statüden yoksun kişi*” olarak tanımlanmaktadır. Bkz. Uluslararası Göç Örgütü (IOM), *Glossary on Migration* (2. Bası, Uluslararası Göç Örgütü, 2019), 27, erişildi 2025, 3 Nisan, https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf.

¹³⁶ Meltem İneli Cığır, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda Aralık 2019’da Yapılan Bazı Değişikliklerin Değerlendirilmesi,” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 26, no. 2 (2020): 704.

¹³⁷ Zeynep Derya Tarman, “Gönüllü Geri Dönüş,” *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 13, no. 1 (2023): 38.

¹³⁸ Bkz. yukarıda dn. 132.

kaybolma riski bulunanlara, yasal giriş veya yasal çıkış kurallarını ihlal edenlere, sahte belge kullananlara, asılsız belgelerle ikamet izni almaya çalışanlara veya aldığı tespit edilenlere, kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlara Türkiye’den çıkışları için süre tanınmayacağı belirtilmektedir. Bu düzenleme, sınır dışı edilmede istisnai olarak süre verilmeyecek hâlleri düzenlemektedir¹³⁹. Eğer kişi bu kapsama girmiyorsa hakkında sınır dışı edilme kararı verilen yabancıya Türkiye’yi terk etmek için on beş günden az olmamak üzere otuz güne kadar süre tanınacaktır (YUKK m. 56/1). Kişi bu kapsama girmekle birlikte hakkında derhal sınır dışı etme işlemi uygulanamıyorsa veya verilen süre içerisinde Türkiye’yi terk etmemişse hakkında idari gözetim kararı alınabilecektir (YUKK m. 57 ve YUKK Uygulama Yönetmeliği m. 58).

Vatansızlar bakımından alınacak sınır dışı etme kararının yerine getirilmesi sürecinde de bahsedilen bu düzenlemeler (YUKK m. 56 ve m. 57) uygulama alanı bulacaktır. Bununla birlikte Türk hukukunda kabul edilen bu düzenlemelerin, 1954 tarihli Sözleşme ile uyumlu olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir. 1954 tarihli Sözleşme m. 31/3’e göre; sınır dışı edilecek vatansız kişilere başka bir ülkeye yasal olarak kabul edilmeleri için makul bir süre tanınacağı kabul edilmiştir. Devletlerin, bu süre içinde gerekli buldukları iç işleriyle ilgili herhangi bir önlemi alma hakkı ise saklı tutulmuştur.

Görüleceği üzere 1954 tarihli Sözleşme’de vatansız kişilerin derhal sınır dışı edilmesi kabul edilmemiştir¹⁴⁰, bu kişilere gidebilecekleri bir ülke bulmaları bakımından makul bir süre¹⁴¹ tanınması kabul edilmiştir. O hâlde, YUKK m. 56/1’de düzenlenen Türkiye’yi terke davet için süre verilmeyecek hâllere ilişkin bu düzenlemenin vatansız kişinin sınır dışı edilmesinde uygulanması 1954 tarihli Sözleşme’ye aykırılık oluşturacaktır. Kaldı ki m. 56/1’de sayılan terke davet edilmede süre verilmeyecek hâllerden biri olarak

¹³⁹ Bayraktaroğlu Özçelik, “Yabancıların Türkiye’den Sınır Dışı Edilmesi,” 238.

¹⁴⁰ Nehemiah Robinson, *Convention Relating to the Status of Stateless Persons, Its History and Interpretation* (Institute of Jewish Affairs, World Jewish Congress, 1955), 62, erişildi 2026, 3 Nisan, <https://www.refworld.org/reference/research/unhcr/1997/52815>.

¹⁴¹ Ayrıca, YUKK m. 56’da en fazla otuz güne kadar süre verilmesine ilişkin düzenlemenin makul bir süre olarak kabul edilebilmesi üzerine ayrıca düşünülmelidir. Herhangi bir devletin vatandaşlığına sahip olmayan bir yabancı bakımından kendisini kabul edecek bir ülke bulması bakımından bu sürenin yeterli olmadığı düşünülmektedir.

kabul edilen “*kamu güvenliği veya kamu düzeni ya da kamu sağlığı için tehdit oluşturanlar*” kategorisi, vatansızların zaten sınır dışı edilebilmelerinin sebebini oluşturmaktadır. Bu maddenin sınır dışı edilecek vatansız bakımından hiçbir zaman terke davet için süre verilmeyecek şekilde anlaşılmaya müsait bir lafzı vardır¹⁴².

Vatansız hakkında alınan sınır dışı etme kararının yerine getirilmesi bakımından üzerinde durulması gereken bir diğer husus, 1954 tarihli Sözleşme’nin 31/3. maddesi kapsamında iç işleyişle ilgili alınacak önlemin kapsamıdır. Vatansız kişinin sınır dışı edilmek üzere idari gözetim altına alınabilmesi bu çerçevede başvurulabilecek bir önlem olarak kabul edilmektedir¹⁴³. 1954 tarihli Sözleşme m. 31/3 bağlamında vatansız kişiye makul bir süre verildikten sonra devletlerin aynı zamanda gerekli görmeleri hâlinde herhangi bir önlemi alabilmesi, YUKK çerçevesinde değerlendirildiğinde Türkiye’yi terke davet edilen bir vatansızın eş zamanlı olarak idari gözetim altına alınabilmesine imkân verilebileceği şeklinde yorumlanamayacaktır. Zira Türkiye, YUKK kapsamında kabul ettiği düzenlemede idari gözetimin, terke davet edilip de Türkiye’yi terk etmeyen yabancılar bakımından alınabileceğine ilişkin bir sistem kabul etmiştir. YUKK’ta idari gözetime alınma sürecine ilişkin bu düzenleme, 1954 tarihli Sözleşme bakımından uyumsuz bir durum yaratmamaktadır.

3. Kamu Düzeni veya Kamu Güvenliği Bakımından Ciddi Tehlike Oluşturma

Vatansızların sınır dışı edilme sebepleri kamu düzeni veya kamu güvenliği bakımından ciddi bir tehlike oluşturma hâlleri ile sınırlı olarak kabul edilmiştir. Kamu düzeni veya kamu güvenliği bakımından ne zaman ciddi bir tehlike oluşacağı kanunda muğlak bir şekilde düzenlenmiştir ve bu şartın çerçevesi belirsizdir¹⁴⁴. Doktrinde bu değerlendirme yapılırken idari kolluğun

¹⁴² Doktrinde sınır dışı etme sebepleri ile Türkiye’yi terke davet bakımından süre verilmeyecek yabancıların benzer kıstaslar kullanılarak düzenlendiği gerekçesiyle hemen hemen her sınır dışı etme işleminde, yabancıya süre tanınmaması gibi bir uygulamanın söz konusu olabileceği belirtilerek YUKK m. 56 düzenlemesi eleştirilmektedir. Bkz. Dardağan Kibar, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı,” 67.

¹⁴³ Vatansız kişilerin idari gözetim altına alınmasına ilişkin incelemeler için bkz. ileride Bölüm III/B.

¹⁴⁴ Bayraktaroğlu Özçelik, “Yabancıların Türkiye’den Sınır Dışı Edilmesi,” 227. Doktrinde ayrıca her belirsiz kavramın idareye takdir hakkı vermediği, toplumda genel

amaç ve işlevi göz önüne alınarak bir çerçeve çizilmesi gerektiği ifade edilmektedir¹⁴⁵.

Uluslararası koruma altında bulunan yabancıların sınır dışı edilmesinde YUKK m. 54/2 çerçevesince idarenin sınır dışı etme kararı alıp almama konusunda takdir hakkı bulunmaktadır. Bununla birlikte benzer bir lafza m. 51/1-b’de yer verilmemiştir. Ancak idarenin bir durumun kamu düzeni veya kamu güvenliği bakımından ciddi tehdit oluşturup oluşturmadığını değerlendirme konusunda bir takdir hakkı bulunmaktadır¹⁴⁶. Bu nedenle vatansızların sınır dışı edilmesi konusunda idarenin takdir hakkına sahip olacağı belirtilmektedir¹⁴⁷. Fakat bu takdir yetkisi sınır dışı edilme şartlarının oluşup oluşmadığının tespiti için söz konusu olmaktadır.

Bu kabulün gerekçesinin ortaya konabilmesi için bu sınır dışı sebeplerinin, idarenin bağlı yetkisi¹⁴⁸ kapsamında olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir. YUKK m. 51/1-b’nin lafzının yorumlanmasından, idarenin sınır dışı etme konusunda bağlı yetkiye sahip olduğu yani takdir yetkisinin bulunmadığı, ancak idarenin, hangi hâllerde kamu düzeni ve kamu güvenliği bakımından bir tehdit olacağının tespitinde takdir yetkisine sahip olduğu kabul edilmektedir¹⁴⁹.

İdare Mahkemesi kararlarında, YUKK m. 54/1-d kapsamında “kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı” açısından tehdit oluşturma şartının tespitinde, bu tehditi oluşturan eylemlerin somut olarak belirlenmesinin¹⁵⁰ zorunlu olduğu ve ayrıca belirtilen eylemin kamu düzenini,

---

kabul gören veya objektif bir değer yargısına ilişkin olan belirsiz kavramların tespitinde idarenin takdir yetkisi bulunmadığı, bu nedenle bir kavramın belirsiz olmasının her koşulda idarenin takdir hakkı bulunduğu anlamına gelmeyeceği yönünde bkz. Cemre Tüysüz, *Türk Hukukunda Yabancıların Sınır Dışı Edilmesi* (1. Bası, On İki Levha, 2023), 131 vd.

¹⁴⁵ Dardağan, *Yabancılar Hukuku Açısından Sınırdışı Etme*, 74.

¹⁴⁶ Bayraktaroğlu Özçelik, “Yabancıların Türkiye’den Sınır Dışı Edilmesi,” 236.

¹⁴⁷ Nedime Tuğçe Yiğit, “Yabancıların Türkiye’den Sınır Dışı Edilmesi” (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2018), 44.

¹⁴⁸ İdarenin takdir yetkisinin tam karşılığı olarak kullanılan bu tabir ile idarenin alacağı kararda serbestçe hareket edememesi ve o konuda kabul edilen kuralların dışına çıkamaması durumunu ifade etmektedir. Bkz. Yıldızhan Yayla, “İdarenin Takdir Yetkisi,” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 30, no. 1-2 (1964): 202.

¹⁴⁹ Tüysüz, *Yabancıların Sınır Dışı Edilmesi*, 251.

¹⁵⁰ Eğer sınır dışı etme kararı alınmasına sebep olan somut olayın hiç gerçekleşmediği ispatlanırsa, sınır dışı etme işlemi, idari işlemin neden unsuru bakımından sakatlanmış olur. Bkz. Aybay, “Bir İnsan Hakları Sorunu Olarak Sınırdışı Edilme,” 162.

güvenliğini ve sağlığını ne ölçüde tehdit ettiğinin açık ve net bir şekilde ortaya konması ve bu konuda mahkemede bir kanaat oluşmasının arandığı ifade edilmektedir¹⁵¹. Benzer bir yorum, vatansızların sınır dışı edilmesi için aranan kamu düzeni veya kamu güvenliğine ciddi tehlike oluşturma şartı bakımından da geçerli görülmelidir. Hatta vatansızların sınır dışı edilmesinde somut olayların ölçüsünün ağırlığı da ortaya konmalı ve ciddi bir tehlike bulunduğu dair kanaat oluşmalıdır.

Kanımızca her ne kadar YUKK m. 51 çerçevesince sınır dışı etme kararı alınmasında açıkça idarenin takdir hakkı bulunduğu kabul edilmemişse de kamu düzeni veya kamu güvenliğine aykırılık durumlarının saptanmasında idarenin sahip olacağı takdir hakkının etkisi ile vatansızların sınır dışı edilmesi bakımından dolaylı bir takdir hakkına sahip olduğu sonucuna varılabilir. Bu takdir hakkı kullanılırken esasında vatansızların da kırılğan bir yabancı grubu oldukları dikkate alınarak ve uluslararası hukukta vatansızlara tanınan hakları etkili şekilde kullanılmasına imkân sağlayacak bir anlayışla yaklaşılması gerekmektedir. Böylelikle Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası anlaşmalar ve AİHS'e de uygun hareket edilmesi temin edilmiş olacaktır. Hiç kuşkusuz bu değerlendirme yapılırken vatansız kişinin sınır dışı edilmesini gerektiren somut olaydaki kamu düzeni veya kamu güvenliğine aykırılık hâlinin ağırlığı da dikkate alınmalıdır.

YUKK m. 51/1-b'de kamu düzeni veya kamu güvenliği bakımından ciddi tehlike oluşturma şartı aranmışken 1954 tarihli Sözleşme m. 31'de "ciddi tehlike oluşturma" kıstası aranmadan vatansızların sadece kamu düzeni veya kamu güvenliği ile ilgili sebeplerle sınır dışı edilebileceği düzenlenmiştir. Böylelikle taraf olunan milletlerarası anlaşmada kabul edilen güvenceden daha fazla koruma sağlayan bir düzenleme, iç hukukta kabul edilmiştir. Her ne kadar Anayasa m. 90 gereği milletlerarası anlaşma hükmü, YUKK m. 51'e nazaran öncelikle uygulanması gereken bir düzenleme olsa da, daha fazla koruyan kanun hükmünün uygulanması kabul edilmelidir¹⁵².

Vatansız kişinin bir suç işlemesi hâlinde, YUKK m. 54/1-a atfıyla 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 59. maddesinin uygulanması ise mümkün görülmemektedir¹⁵³. Ancak TCK m. 59'un dolaylı olarak uygulanması

¹⁵¹ Candan İlhan, "Yabancıların Sınır Dışı İşlemi ve Hukuki Değerlendirmesi," *Danıştay Dergisi*, no. 156 (2023): 283.

¹⁵² Yiğit, *Yabancıların Türkiye'den Sınır Dışı Edilmesi*, 151.

¹⁵³ TCK m. 59'un vatansızlar bakımından da uygulanabilir olduğu aksi yöndeki görüş için bkz. Olgun Değirmenci ve Akın Karakurumer, "Suç İşleyen Yabancıların Sınırdışı

mümkündür. Zira bu madde kapsamında sınır dışı edileceği kabul edilen yabancıların işlemiş oldukları fiiller kamu düzeni ve kamu güvenliğini ciddi olarak tehlikeye sokacak değerde görülürse, sınır dışı etme kararı bu sebebe dayanılarak alınabilecektir.

4. Vatansız Kişinin Sınır Dışı Edilebileceği Ülkenin Tespiti

Vatansız kişiler herhangi bir devletin vatandaşlığına sahip olmadıkları için sınır dışı edilecekleri ülkenin tespit edilmesi daha güç olmaktadır. YUKK m. 51’de vatansızların sınır dışı edilebileceği ülkelerin ne şekilde belirleneceğine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu nedenle yabancıların sınır dışı edilmesine ilişkin genel düzenleme YUKK m. 52 kapsamında vatansız kişi, menşe ülkesine veya transit gideceği ülkeye ya da üçüncü bir ülkeye¹⁵⁴ sınır dışı edilebilecektir. Bu maddenin önemli bir özelliği ise sınır dışı edilecek ülkenin tespitinde vatandaşlık bağına bir kriter olarak düzenlenmemiş olmasıdır¹⁵⁵. Bununla birlikte doktrinde menşe ülke ile yabancıların vatandaşı olduğu devletin kastedildiği de ileri sürülmektedir¹⁵⁶. Bu görüşün her hâlükârda vatansızlar bakımından uygulanması ise mümkün değildir.

Vatansız kişinin menşe ülkesi esasında önceki mutad meskeni ülkesi olarak kabul edilmektedir¹⁵⁷. Bu çerçevede bu kişilerin sınır dışı edilebileceği ilk yer, önceki mutad meskeninin bulunduğu ülke olabilir¹⁵⁸. Vatansız kişinin önceki mutad mesken ülkesinin ne şekilde tespit edilebileceğine ilişkin Avrupa Birliği Sığınma Ajansı’nın (*European Union Agency for Asylum*) Mart 2025 tarihinde yayımladığı Vatandaşlığa İlişkin Uygulama Rehberi’ndeki¹⁵⁹ kriterlerin kullanılması düşünülebilir. Buna göre; önceki

---

Edilmesi Tedbirinin Tarihsel Gelişiminin Hukuki Bağlamda İncelenmesi,” *Ceza Hukuku Dergisi* 9, no. 23 (2014): dn. 80 civarı.

¹⁵⁴ YUKK m. 52’de yer verilen üçüncü ülke kavramı ile uluslararası koruma kapsamında kullanılan güvenli üçüncü ülke kavramları birbirinden farklıdır. Bkz. Tüysüz, *Yabancıların Sınır Dışı Edilmesi*, 98.

¹⁵⁵ Doğan, *Türk Yabancılar Hukuku*, 114.

¹⁵⁶ Ekşi, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*, 114; Kuşçu, *Yabancıların Sınır Dışı Edilmeleri*, 150; Evrim Uzun, *Yabancıların Sınır Dışı Edilmesi* (1. Bası, Seçkin, 2024), 24.

¹⁵⁷ 1951 tarihli Sözleşme kapsamında da vatansız kişinin menşe ülkesinden önceki mutad meskeninin bulunduğu yer anlaşılmaktadır. Bkz. Neva Övünç Öztürk, *Mültecinin Hukuki Statüsünün Belirlenmesi* (1. Bası, Seçkin, 2015), 199.

¹⁵⁸ Erdoğan, *Sınır Dışı Etme Kararlarına Karşı Yargı Yolu*, 96.

¹⁵⁹ Bkz. yukarıda dn. 62.

mutad mesken ülkesi olarak kabul edilebilmesi için vatansız kişi fiziken bu ülkede kalmış olmalı, bu kalışın yasal bir ikamet iznine dayanmasına ise gerek bulunmamaktadır¹⁶⁰. Ayrıca bu kalışın asgari bir süre sürmüş olması da gerekir. Bu hesaplama her devletin kendi uygulamasına göre farklılık gösterebilecektir. Ayrıca kalmış olduğu süredeki niyeti de mutad meskenin belirlenmesinde önem arz edecektir. O ülkeye taşınma veya ailesiyle birlikte o ülkede kalma niyeti gibi özelliklerin bulunması mutad mesken değerlendirmesinde dikkate alınacaktır¹⁶¹. Son olarak eğer vatansız kişi önceden bu ülkenin vatandaşlığına sahipse veya bu ülke tarafından onun için resmî belge düzenlenmişse bu kriterler de mutad meskene işaret edebilecektir¹⁶².

Eğer vatansız kişi önceki mutad mesken ülkesine sınır dışı edilemeyecekse Türkiye’den önce yasal olarak ikamet iznine sahip olduğu ülkeye sınır dışı edilmesi mümkün olacaktır. Eğer bu devlet de vatansız kişiyi kabul etmiyorsa vatansız kişi sınır dışı edilemeyecektir. Pek tabii vatansız kişiyi kabul edecek bir üçüncü ülke bulunması da mümkün olabilir. Ancak vatansız kişinin daha önceden herhangi bir ilişki içerisinde bulunmadığı böyle bir ülkeye sınır dışı edilmesinde, vatansızlara uluslararası hukukta tanınan hakların kullanabilmesinin olanaklı olup olmadığı da göz önünde tutulmalıdır. Nitekim bir yabancıнын sınır dışı edileceği ülkenin belirlenmesinde insan haklarına ilişkin vazgeçilmez hukuk kurallarının dikkate alınması gerekir¹⁶³.

YUKK Uygulama Yönetmeliği m. 51/2’de; “*Yabancıнын sınır dışı edileceği ülkenin tespitinde; vatandaşlık durumu, gönderilmesi planlanan ülkeye kabul edilip edilmeyeceği ve varsa gidebileceği üçüncü bir ülkeye ilişkin talebi göz önünde bulundurulur.*” düzenlemesi yer almaktadır. Bu düzenlemenin yabancıнын sınır dışı edileceği ülkeyi talep etme hakkını dikkate aldığı ifade edilmektedir¹⁶⁴.

Sınır dışı edilebilecek bir ülkenin bulunmaması hâlinde vatansız kişi sınır dışı edilemeyecektir¹⁶⁵. Ancak kanımızca burada sınır dışı kararı alınması

¹⁶⁰ EUAA, *Practical Guide: Nationality and Statelessness*, 31.

¹⁶¹ EUAA, *Practical Guide: Nationality and Statelessness*, 32.

¹⁶² EUAA, *Practical Guide: Nationality and Statelessness*, 33.

¹⁶³ Muteber Meva Borak, *Anayasa Mahkemesinin Sınır Dışı Etmeye İlişkin Bireysel Başvuru Kararlarının İncelenmesi* (1. Bası, Seçkin, 2023), 47.

¹⁶⁴ Tüysüz, *Yabancıların Sınır Dışı Edilmesi*, 90.

¹⁶⁵ Vatansız kişiyi kabul eden hiçbir ülke bulunamazsa, bu kişi hukuka aykırı olarak bulunduğu ülkede kalmaya devam etmek zorunda kalacaktır. Ancak ilgili devletin

teknik olarak mümkün görülmelidir. Zira YUKK m. 52 çerçevesince sınır dışı etme kararında bulunması gereken zorunlu bir unsur olarak sınır dışı edilecek ülkenin belirtilmesi sayılmamıştır¹⁶⁶. Ancak sınır dışı edilecek ülke gösterilmeden bir karar alınması durumunda, başkaca insan hakları ihlallerinin meydana gelme riski bulunur¹⁶⁷. Nitekim İdare Mahkemesi kararlarında da sınır dışı edilecek ülkenin gösterilmemiş olması, sınır dışı etme kararının iptali sebebi olarak görülmektedir¹⁶⁸. Fakat vatansızlar bakımından bu şekilde alınacak bir sınır dışı etme kararının ise meşru yollardan icra edilmesi mümkün görülmemektedir. Zira sınır dışı edilecek ülkenin gösterilmediği kararlarda, bu yerin yabancıнын vatandaşı olduğu ülke olarak anlaşılması gerektiği kabul edilmekle birlikte benzer bir kabul vatansızlar bakımından teknik olarak mümkün değildir.

III. Vatansızların Sınır Dışı Edilmesinde Olası İnsan Hakları İhlalleri

A. Geri Gönderme Yasağı

Türkiye’de vatansız statüsü altında korunan bir yabancıнын sınır dışı edilmesi için YUKK m. 51/1-b’de sayılan sebeplerden birinin varlığı aranmaktadır. Bu sebeplerden birinin mevcut olması hâlinde dahi vatansız kişinin sınır dışı edileceği ülkede ölüm cezasına çarptırılacak olması veya kötü muameleye ya da işkenceye maruz kalacak olması konusunda ciddi riskler

---

çıkarlarını korumak için durumun gerektirdiği kısıtlamaları uygulayabileceği belirtilmektedir. Bkz. Robinson, *Convention Relating to the Status of Stateless Persons*, 63.

¹⁶⁶ Sınır dışı edilecek ülkenin belirtilmemiş olması hâlinde, bu durumun sınır dışı etme kararının iptalini gerektiren bir sebep olup olmadığı konusunda yargı kararlarında yeknesaklık bulunmamaktadır. Özellikle YUKK m. 55/1-a kapsamında geri gönderme yasağına ilişkin bir değerlendirme yapılabilmesi için sınır dışı edilecek ülkenin mutlaka belirtilmesi gerektiği, aksi uygulamanın YUKK m. 55/1-a ile uyumsuz olacağı belirtilmektedir. Bkz. Neva Övünç Öztürk ve Gamze Ovacık, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 10. Yılında Mevzuat ve Mahkeme Kararları Bağlamında Sınır Dışı Uygulamalarının Değerlendirmesi,” içinde *6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 10. Yılında Türkiye’de Uluslararası Koruma ve Göç*, ed. Ayşe Dicle Ergin/Yiğit Kader (On İki Levha, 2024), 141-145.

¹⁶⁷ Celil Akdoğan, *Sınır Dışı Etme İşlemlerine İlişkin Türk İdare Mahkemelerince Verilen Kararların AİHM İçtihatlarına Uygunluğu* (1. Bası, On İki Levha, 2024), 96.

¹⁶⁸ Bununla birlikte İdare Mahkemesi’nin aksi yönde kararları da bulunmaktadır, bu kararlar için bkz. Akdoğan, *Sınır Dışı Etme İşlemlerine İlişkin*, 98-99.

bulunuyorsa geri gönderme yasağı¹⁶⁹ kapsamında hakkında sınır dışı etme kararı alınamamalıdır¹⁷⁰.

1954 tarihli Sözleşme’de vatansızların sınır dışı edilmesinde geri gönderme yasağı kapsamında korunmaları, 1951 tarihli Sözleşme’den¹⁷¹ farklı olarak açıkça düzenlenmemiştir¹⁷². 1954 tarihli Sözleşme’nin hazırlık çalışmaları sırasında esasında geri gönderme yasağının vatansız kişiler için de mültecilerde olduğu gibi kabul edilmesi konusu tartışılmıştır. Danimarka, vatansız kişinin geri gönderme yasağı kapsamına girecek bir durumda olması hâlinde zaten mülteci olarak korunacağı için bu düzenlemenin vatansızlar bakımından kabul edilmesine gerek olmadığı görüşünü savunmuştur¹⁷³.

Ancak bu durum, uluslararası hukukta *jus cogens* bir kural olarak kabul edilen geri gönderme yasağının¹⁷⁴ vatansızlar bakımından dikkate alınmaması için bir neden oluşturmayacaktır. Ayrıca Türkiye’nin taraf olduğu AİHS kapsamında da açıkça düzenlenmemekle birlikte Sözleşme’nin ilgili bazı

¹⁶⁹ YUKK m. 4’e göre; “*Bu Kanun kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez.*”

¹⁷⁰ M. Tevfik Odman, *Vatansızların Hukuki Durumu ve Türk Hukuku* (1. Bası, Çağ Üniversitesi, 2011), 121.

¹⁷¹ 1951 tarihli Sözleşme m. 33’e göre; “(1) *Hiçbir taraf devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade (“refouler”) etmeyecektir.* (2) *Bununla beraber, bulunduğu ülkenin güvenliği için tehlikeli sayılması yolunda ciddi sebepler bulunan veya özellikle ciddi bir adi suçtan dolayı kesinleşmiş bir hükümle mahkûm olduğu için söz konusu ülkenin halkı açısından bir tehlike oluşturmaya devam eden bir mülteci, işbu hükümden yararlanmayı talep edemez.*”

¹⁷² 1951 tarihli Sözleşme bakımından mültecilerin sınır dışı edilme sebeplerini sınırlayan m. 32 ile geri gönderme yasağının düzenlendiği m. 33 arasında ise şöyle bir farklılık bulunduğu belirtilmektedir: m. 32 çerçevesince bir mülteci hakkında sınır dışı etme kararı alınamayacağı için hiçbir ülkeye sınır dışı edilmesi söz konusu olmayacakken m. 33 geri gönderme yasağı kapsamında sadece yaşam hakkı ihlal edilecek ülkeye sınır dışı edilmemesi söz konusu olacaktır. Bkz. Öztürk, *Mültecinin Hukuki Statüsünün Belirlenmesi*, 126.

¹⁷³ Fisher, *The Travaux Préparatoires of the 1954 Convention*, 151.

¹⁷⁴ Bu ilke, BMMYK tarafından uluslararası hukukta emredici (*jus cogens*) bir hukuk kuralı olarak kabul edilmekle birlikte mutlak bir uygulamaya sahip değildir. Bkz. Elif Başkaracaoğlu, “Uluslararası Hukukta “Jus Cogens” (Emredici Kurallar)” (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2011), 133.

maddeleri kapsamında geri gönderme yasağı uygulanması kabul edilmektedir¹⁷⁵. Benzer şekilde ILC Taslak Maddeler, m. 7 kapsamında vatansızların sınır dışı edilmesinde geri gönderme yasağı özel olarak düzenlenmemiş olmakla birlikte Taslak Maddeler'in açıklayıcı şerhinde vatansız kişilerin sınır dışı edilmesinde, Taslak Maddeler m. 23 ve m. 24'teki yabancıların sınır dışı edilmesinde genel olarak kabul edilen geri gönderme yasağına ilişkin kuralların uygulanacağı belirtilmektedir¹⁷⁶. Son olarak iç hukukta YUKK m. 4'te geri gönderme yasağı sadece uluslararası koruma statüsü veya geçici koruma statüsü altında olan kişiler için değil, genel olarak bütün yabancıların sınır dışı edilmeleri bakımından kabul edilen bir kural olduğu için zaten vatansız kişilerin sınır dışı edilmeleri bakımından da uygulama alanı bulacaktır.

Vatansız bir kişinin geri gönderme yasağı kapsamında sınır dışı edilememesi hâlinde, bu kişilerin zulme uğrama korkuları bulunduğu için uluslararası koruma kapsamında korunmaları söz konusu olabilecektir. AIHM'in Asalya v. Türkiye¹⁷⁷ kararına konu olayda, başvuru 1988 doğumlu vatansız bir Filistinli olan İslam Asalya, Gazze'deki bir füze saldırısı nedeniyle felç kalmış ve 2008 senesinde tedavi amacıyla Türkiye'ye gelmiştir. Daha sonra Nisan 2009 senesinde bir Türk vatandaşı ile evlenerek çeşitli ikamet izinleriyle Türkiye'de kalmıştır¹⁷⁸. 12 Ağustos 2009'da gözetim altına alınarak Milli İstihbarat Teşkilatı'nın, başvurusunun uluslararası terörizme karıştığını iddia eden bir istihbarat raporuna dayanılarak hakkında sınır dışı etme kararı alınmıştır. Sınır dışı etme kararı başvurucuya tebliğ edilmemiştir¹⁷⁹. Başvurucu hakkında alınan sınır dışı etme kararına ve idari gözetim altına alınmasına karşı Ankara İdare Mahkemesi'nde itiraz etmiştir. Ankara İdare Mahkemesi'ne yapmış olduğu itirazda başvurucu, İsrail'e veya başka bir yere sınır dışı edilmesi durumunda, yaşam hakkı ile özgürlük ve güvenlik hakkının riske gireceğini, İsrail güçleri veya işbirlikçilerinin eline düşmesi hâlinde işkenceye tabi tutulacağını ve hatta ölümle karşı karşıya

¹⁷⁵ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Ceren Karagözoğlu, "Non-Refoulement İlkesinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Uygulanması," *Public and Private International Law Bulletin* 43, no. 1 (2023): 329 vd.

¹⁷⁶ ILC, *Draft Articles on the Expulsion of Aliens*, 13.

¹⁷⁷ *Asalya v. Turkey*, no. 43875/09, European Court of Human Rights, April 15, 2014, erişildi 2025, 1 Mayıs, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142399>.

¹⁷⁸ *Asalya v. Turkey*, para. 6 ve 9.

¹⁷⁹ *Asalya v. Turkey*, para. 10 ve 11.

kalacağını ve aile birliğinin bozulacağını iddia etmiştir¹⁸⁰. İdare mahkemesince sınır dışı işleminin yürütmesinin durdurulmasına karar verilmiş ve 18 Ağustos 2009’da ise başvuru serbest bırakılmıştır¹⁸¹.

Mahkemece kararda her ne kadar sadece idari gözetime ilişkin koşullara ilişkin itirazlar kabul edilebilir bulunmuş ve sınır dışı etme işlemine karşı yöneltilen ihlal iddiaları kabul edilemez bulunmuşsa da, bu karar vatansız bir kişinin sınır dışı edilmesinde geri gönderme yasağının dikkate alınması gerektiğine örnek bir karar olarak kabul edilebilir. Karara konu olaydaki başvuru her ne kadar sonradan BMMYK’ya başvurarak mülteci statüsü almış olsa da, vatansız kişi statüsü ile korunuyor olsaydı da benzer bir sonuca varılması gerekecekti.

Vatansız kişilerin sınır dışı edilmesinde geri gönderme yasağı *de facto* vatansızlar¹⁸² bakımından daha fazla önem arz etmektedir. Fiilen vatansız olan bu kişiler, esasında bir devlet ile aralarında aktif bir vatandaşlık bağına sahip olmakla birlikte o devletin korumasından yararlanamazlar¹⁸³. *De facto* vatansızların vatandaşı oldukları devletin korumasından yararlanamıyor olmaları, onların aynı zamanda sığınma arayan yabancı olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu durumdaki kişiler bu nedenle bir uluslararası koruma statüsü kapsamına giriyorlarsa, o kapsamda korunabileceklerdir. Böylelikle her *de facto* vatansızın aynı zamanda uluslararası koruma arayan bir yabancı olduğu söylenebilir¹⁸⁴. Ancak bunun tam tersi geçerli değildir, her vatansız kişi (kastedilen hukuken vatansız kişiler) aynı zamanda sığınma arayan, koruma ihtiyacı olan bir yabancı olmayabilir.

De facto vatansızlar, 1954 tarihli Sözleşme kapsamında vatansız olarak kabul edilmemektedir. Sözleşme’nin hazırlık çalışmaları esnasında *de facto* vatansızların da kapsama alınması önerilmişse¹⁸⁵ de bu öneri kabul olmamıştır. *De facto* vatansızlar aynı zamanda mülteci olmaları nedeniyle 1951 tarihli Sözleşme kapsamında koruma bulabileceklerdir. Bu kişiler aynı zamanda 1954 tarihli Sözleşme kapsamında kabul edilmiş olsalardı, bunun pratikte sağlayacağı fayda ise 1951 tarihli Sözleşme’ye taraf olmayan ve sadece 1954 tarihli Sözleşme’ye taraf devletler bakımından oluşabilecek

¹⁸⁰ *Asalya v. Turkey*, para. 13.

¹⁸¹ *Asalya v. Turkey*, para. 16.

¹⁸² *De facto* vatansızlığın tanımı için bkz. yukarıda dn. 28.

¹⁸³ Asar, *Vatansızlık*, 104.

¹⁸⁴ Massey, *UNHCR and De Facto Statelessness*, 10.

¹⁸⁵ Fisher, *The Travaux Préparatoires of the 1954 Convention*, ix-x.

boşluğu önleme bakımından söz konusu olacaktı¹⁸⁶. Ancak 1951 tarihli Sözleşme'ye katılım daha yüksek olduğu için böyle bir sorunun fiilen oluşmadığı belirtilmektedir¹⁸⁷.

1954 tarihli Sözleşme'ye benzer şekilde bu kişiler YUKK m. 50 çerçevesince de vatansız olarak kabul edilemezler. *De facto* vatansızların herhangi bir uluslararası koruma statüsü kazanamamış olmalarında ise sınır dışı edilme işlemlerinde karşı geri gönderme yasağı çerçevesince korunacaklardır. Ayrıca YUKK m. 55 kapsamına giren bir durum söz konusu olursa yine bu kişiler bakımından sınır dışı etme kararı alınamayacaktır.

B. İdari Gözetim

Sınır dışı etmek üzere idari gözetim altına alınma, YUKK m. 57/2'de düzenlenmiştir¹⁸⁸. Hakkında sınır dışı etme kararı alınan bir yabancıya kaçma ve kaybolma riski bulunması, Türkiye'ye giriş veya çıkış kurallarını ihlal etmesi ya da asılsız belge kullanması, kendilerine tanınan sürede Türkiye'den çıkmayanlardan olması, kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturan bir kişi olması hâlinde valilik tarafından idari gözetim kararı alınması veya idari gözetime alternatif yükümlülükler getirilmesi imkânları kabul edilmiştir. Bu düzenleme kapsamına birer yabancı statüsünde olan vatansız kişiler de girmektedir. YUKK m. 51/1-b'de sınır dışı edilme sebebi olarak düzenlenen kamu düzeni veya kamu güvenliğine ciddi tehlike oluşturma şartı, aynı zamanda idari gözetim altına alınma için de bir sebep oluşturmaktadır.

Vatansız kişilerin idari gözetim altına alınmasında özellik arz edecek bazı durumlar bulunmaktadır. YUKK m. 51 çerçevesince hakkında sınır dışı etme kararı alınmış ve bu doğrultuda idari gözetim kararı alınmışsa, vatansız kişinin sınır dışı edilebileceği ülkenin tespitindeki zorluklar nedeniyle sınır dışı kararının yerine getirilebilmesi uzun bir zaman alabilecek veya fiilen sınır dışı işleminin gerçekleştirilmesi mümkün olmayabilecektir. Uygulamada da vatansızlık durumunun mahiyeti gereği sınır dışı etmede, bu kişileri kabul edecek bir ülke bulmanın çok zor olduğu ve keyfi olarak uzun süreler idari gözetim altında tutulma riski bulunduğu belirtilmektedir¹⁸⁹.

¹⁸⁶ Massey, *UNHCR and De Facto Statelessness*, 18.

¹⁸⁷ Massey, *UNHCR and De Facto Statelessness*, 19.

¹⁸⁸ YUKK düzenlemeleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Akbulut, *İdari Gözetim*, 83 vd.

¹⁸⁹ Mülteci Hakları Merkezi, *Türkiye'de Vatansızlığı Tespit Etmeye ve Ele Almaya Yönelik El Kitabı*, 35.

AİHM'in vermiş olduğu Kim v. Rusya kararına¹⁹⁰ konu olayda Özbek SSC'de 1962 yılında doğan ve 1990 yılından beri Rusya'nın St. Petersburg şehrinde yaşayan başvuru Roman Anatolyevich Kim, SSCB'nin dağılmasından sonra herhangi bir devletin vatandaşlığını kazanamadığı için vatansız kalmıştır¹⁹¹. Rusya'da 19.07.2011 tarihinde kimlik kontrolü yapılması esnasında, kimlik belgesi olmadığı tespit edilmiş ve yasal ikamet kurallarını ihlal ettiği gerekçesiyle hakkında sınır dışı etme kararı ve sınır dışı edilene kadar idari gözetim altında tutulmasına karar verilmiştir¹⁹². Başvurucu, Özbek vatandaşı olmadığı için Özbek pasaportu alması mümkün olmamış ve iki sene on gün idari gözetim altında tutulduktan sonra sınır dışı etme kararı icra edilemediği için serbest bırakılmıştır¹⁹³. Mahkeme, Özbekistan'a sınır dışı edilmenin imkânsız olduğu anlaşıldıktan sonra başvuru kişinin hâlâ idari gözetim altında tutulduğu için, idari gözetim süresinin aşırı uzun olduğunu ve gerekli özenin gösterilmediğini tespit etmiştir. Vatansız bir kişinin gerçekçi bir sınır dışı edilme ihtimali olmaksızın uzun süre gözaltında tutulmasının, AİHS'in 5. maddesinde düzenlenen özgürlük ve güvenlik hakkını ihlal ettiği sonucuna varılmıştır¹⁹⁴.

Bu karar çerçevesince vatansız bir kişinin sınır dışı edilmek üzere idari gözetim altına alınmış olması hâlinde, sınır dışı edilebileceği bir ülkenin bulunamayacak olduğunun anlaşılmasıyla birlikte idari gözetimin sona erdirilmesi gerekmektedir. Vatansızların sınır dışı edileceği ülkenin tespitindeki güçlükler dikkate alınarak idari gözetim altında geçecek sürenin çok uzun olmaması, aksi hâlde bu durumun kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının bir ihlali olabileceği göz önünde tutulmalıdır.

C. Sınır Dışı Kararına Karşı Usuli Güvenceler

Sınır dışı kararına karşı itiraz etme imkânı hem milletlerarası sözleşmelerde hem de YUKK kapsamında genel olarak tüm yabancılara tanınan bir haktır. Türk hukukunda sınır dışı etme kararına karşı mahkeme nezdinde itiraz edilebilecektir. YUKK m. 53/2'ye uyarınca sınır dışı etme kararının yabancıya veya yasal temsilcine ya da avukatına tebliğ edileceği,

¹⁹⁰ *Kim v. Russia*, no. 44260/13, European Court of Human Rights, July 17, 2014, erişildi 2025, 1 Mayıs, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22002-9579%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-9579%22]}).

¹⁹¹ *Kim v. Russia*, para. 5.

¹⁹² *Kim v. Russia*, para. 6.

¹⁹³ *Kim v. Russia*, para. 8, 15, 16.

¹⁹⁴ *Kim v. Russia*, para. 52, 57.

eğer yabancı bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa bu kararın sonucu ve karara karşı itiraz usulü ve süresi hakkında da bilgi verilmesi gerekmektedir. Karara karşı yargı yoluna başvurulması imkânının etkili bir şekilde kullanılabilmesi için sınır dışı etme kararının tebliği ve karara karşı başvuru yolları hakkında yabancıların bilgilendirilmesi gerekmektedir. YUKK m. 53/3'e göre ise sınır dışı etme kararının tebliğinden itibaren yedi gün içerisinde idare mahkemesine itiraz edilebilecektir ve bu dava sonuçlanıncaya kadar yabancı sınır dışı edilemeyecektir.

Vatansızların sınır dışı edilmesinde de bu genel kurallar geçerli olacaktır, zira vatansızların sınır dışı edilmesine özgü olarak bir usuli güvence YUKK'ta düzenlenmemiştir. Bu düzenlemeler dışında, mahkemece yabancıların sınır dışı edilmesi kararının temel insan hakları kurallarına uygun olup olmadığı ve milletlerarası sözleşmelere uygunluğunun da değerlendirilmesi gerekir¹⁹⁵. Bununla birlikte bu usuli güvenceler sınır dışı etme işlemlerine karşı mutlak bir güvence sağlamaz¹⁹⁶.

1954 tarihli Sözleşme'de vatansızların sınır dışı edilmesinde usuli güvenceler özel olarak düzenlenmiştir. Sözleşme'nin 31. maddesinde vatansız kişinin yasal süreç çerçevesince alınmış bir karar ile sınır dışı edilebilmesi (1. fıkra), suçsuzluğunu kanıtlamak için delil sunma, itirazda bulunma ve temsil edilme hakkına sahip olması (2. fıkra), başka bir ülkeye kabul için makul süre tanınması (3. fıkra) kabul edilmiştir. Sözleşme'deki bu usuli güvenceler, Türk hukukunda genel olarak yabancıların sınır dışı edilmesinde kabul edilen usuli güvencelerden Anayasa m. 90/5 ve YUKK m. 2/2 kapsamında öncelikli uygulama alanına sahip olacaktır.

Türkiye, 2016 senesinde 11 No'lu Protokol ile Değişik İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'ye Ek 7 No'lu Protokol'ün onaylanmasını uygun bulmuştur¹⁹⁷. AİHS Ek 7 No'lu Protokol yabancıların sınır dışı edilmelerinde usuli güvenceleri düzenlemektedir. Buna göre, m. 1/1'e göre yabancılara sınır dışı edilmemelerine karşı gerekçelerini ileri sürmesine, durumlarının yeniden incelenmesini talep etmesine, yetkili makamlar önünde temsil edilmesine izin verileceği kabul edilmiştir. Ancak maddenin 2. fıkrasında kamu düzeni veya ulusal güvenlik nedenlerinden kaynaklı bir sınır dışı edilme söz konusu ise yabancıların bu haklarını

¹⁹⁵ Çiçekli, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, 176.

¹⁹⁶ Asar ve Öğdü, *Yabancılar Hukukunda Geri Kabul*, 36.

¹⁹⁷ Yukarıda dn. 80.

kullandırılmadan sınır dışı edilebileceği kabul edilmiştir. 1954 tarihli Sözleşme bakımından ise bu istisna kuralına yer verilmediği için¹⁹⁸, Sözleşme’de kabul edilen usuli güvencelerin vatansızların daha lehine olması ve özel düzenleme-genel düzenleme ilişkisi çerçevesince öncelikli uygulama alanına sahip olacağı düşünülmektedir.

SONUÇ

Türkiye’de vatansız statüsüne sahip kişi sayısı oldukça az olmakla birlikte bu verinin gerçek sayıyı yansıtmayabileceği uluslararası kuruluşlarca ve sivil toplum örgütleri tarafından hazırlanan çeşitli raporlarda ifade edilmektedir. Vatansız kişilerin sınır dışı edilme konusunda tabi olacakları rejimin belirlenmesinde bu statüyü resmi olarak kazanmış olup olmadıklarına göre bir ayırım yapılması söz konusu olacaktır. Bu nedenle bir yabancının vatansız olduğunun tespiti büyük önem taşımaktadır.

Vatansız kişi statüsünün tespitinde idari makamlar re’sen bir değerlendirme yapamazlar. Bu çerçevede Türkiye’de geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin uluslararası koruma statülerine başvuramayacakları kabul edilmektedir. Ancak yasaklama kanunda açıkça vatansız kişi statüsüne başvuru bakımından öngörülmemiştir. Bu nedenle eğer Suriye’den gelen vatansız kişiler, Suriye devletinden bu statüyü almadıysa bu takdirde bu kişilerin Türkiye’de vatansız kişi statüsüne başvurmaları mümkün kabul edilmelidir.

Vatansızlık statüsünün tespitinde Göç İdaresi Başkanlığı yetkili olup YUKK’ta bu tespitin nasıl yapılacağı konusu açıkça düzenlenmemiş ve konunun bir yönetmelikle düzenleneceği kabul edilmiştir. YUKK Uygulama Yönetmeliği’nde bu tespitin nasıl yapılacağına ilişkin hem başvuru hem de idareye birtakım yükümlülükler getirmekle birlikte ispat yükünün kimde olacağına ve bu yükümlülüklerin yerine getirilmemesine bağlanan sonucun ne olacağına ilişkin açık bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Yönetmelik’te yer alan düzenlemelerin, vatansız olduğu iddiasında olan kişinin menfi bir durumu ispat etmesinin yaratacağı zorluklar dikkate alınarak değerlendirilmesi gerekir.

---

¹⁹⁸ 1954 tarihli Sözleşme, pek çok insan hakları sözleşmesinde kabul edilen olağanüstü durumlar nedeniyle bazı haklara istisna tanınmasına müsaade etmediği için daha elverişli bir sözleşme olarak kabul edilmektedir. Bkz. BMMYK, *Vatansız Kişilerin Korunmasına İlişkin El Kitabı*, para. 91.

Vatansız kişilerin, kırılgan bir yabancı grubunu oluşturması nedeniyle sınır dışı edilmeleri özel bir rejime tabi tutulmaktadır. Türk hukukunda vatansızların sınır dışı edilmesine ilişkin düzenlemeler, 1954 tarihli Sözleşme ve YUKK'ta yer almaktadır. Her iki düzenlemede de vatansız kişilerin sınır dışı edilme sebepleri, diğer yabancıların sınır dışı edilme sebeplerine göre oldukça dar kapsamda kabul edilmiştir. Vatansız bir kişi sadece kamu düzeni veya kamu güvenliğine ciddi bir tehlike oluşturması hâlinde sınır dışı edilebilecektir.

Bu kapsamda sınır dışı edilme sebeplerine ilişkin iç hukukta yer alan düzenlemelerin milletlerarası sözleşmelerle büyük ölçüde uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Hatta 1954 tarihli Sözleşme'de kamu düzeni veya kamu güvenliği bakımından tehlike oluşturma yeterli görülmüşken YUKK'ta bu sebep daha daraltılarak bu tehlikenin ciddi boyutta olması aranmıştır. İç hukukta, milletlerarası sözleşmeye nazaran daha iyi koruma sağlayan düzenlemenin uygulanması kabul edilmektedir.

Kamu düzeni veya kamu sağlığına ciddi tehlike oluşturma şartının gerçekleşmesi hâlinde idarenin sınır dışı etme kararı alıp almamada takdir hakkı bulunmayacaktır. Ancak bu şartın somut olayda oluşup oluşmadığının değerlendirmesinde idarenin sahip olacağı takdir hakkı, vatansızların sınır dışı edilmesinde idarenin dolaylı bir takdir yetkisi bulunduğu sonucuna varılmasına yol açacaktır.

Vatansızların sınır dışı edilmesinde bir diğer özellik arz eden durum, sınır dışı edilecek ülkenin nasıl tespit edileceğine ilişkindir. Bu konuda YUKK'ta vatansızlar için özel bir düzenleme getirilmediği için, yabancıların sınır dışı edilmesine ilişkin genel olarak uygulama alanı bulan YUKK m. 52'nin uygulanması gerekecektir. Bu çerçevede vatansız bir kişi menşe ülkesine sınır dışı edilebilecektir. Menşe ülke, çoğu zaman yabancıların vatandaşı olduğu devlet olarak kabul edilmekle birlikte vatansızlar bakımından vatandaşı oldukları bir devlet bulunmadığı için menşe ülkeden, önceki mutad mesken ülkesinin anlaşılması gerekecektir. Böyle bir ülkenin bulunmaması veya transit ülke yahut üçüncü bir ülkenin bulunamaması hâlinde vatansız kişi sınır dışı edilemeyecektir.

Vatansızların sınır dışı edilmesinde bu kişilerin bir devletin korumasından yararlanamıyor olmalarından kaynaklı oluşabilecek bir takım insan hakları ihlalleri söz konusu olabilir. Bu kapsamda özellikle geri gönderme yasağına dikkat edilmesi gerekebilir. Özellikle *de facto* vatansızlık

hâllerinde kişi vatandaşı olduğu devletin etkin korumasından yararlanamadığı için bu ülkeye gönderilmesi hâlinde yaşam hakkı ve işkence ve onur kırıcı cezaya mahkûm olma bakımından bir risk altında bulunmaları söz konusu olabilecektir.

Sınır dışı edilmek üzere idari gözetim altına alınması tedbiri, vatansızlar bakımından özellikle bu kişilerin sınır dışı edileceği bir ülkenin bulunamayacağının biliniyor olmasına rağmen alınmışsa, kişi özgürlüğü hakkı bakımından bir ihlal meydana gelme riski bulunacaktır. Bu nedenle sınır dışı kararının yerine getirilemeyeceğinin anlaşıldığı durumlarda vatansız kişi hakkında alınan idari gözetim tedbirinin sonlandırılması gerekmektedir.

YUKK'ta vatansız kişilerin sınır dışı edilmesine ilişkin özel olarak usuli güvenceler düzenlenmemiştir. Bu konuda yabancıların sınır dışı edilmesinde kabul edilen genel usuli güvenceler ve AİHS Ek 7 No'lu Protokol uygulama alanı bulacaktır. 1954 tarihli Sözleşme'de ise vatansızlar bakımından sınır dışı edilme işlemlerine karşı usuli güvenceler özel olarak düzenlenmiştir. 1954 tarihli Sözleşme'de sınır dışı edilme işlemlerine karşı tanınan usuli güvencelere kamu düzeni veya kamu güvenliği nedeniyle istisna tanınması kabul edilmediği için vatansızlar bakımından daha lehe olan 1954 tarihli Sözleşme'de kabul edilen usuli güvencelerin uygulanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Merve. *Türk Yabancılar Hukukunda İdari Gözetim*. 1. Bası, On İki Levha, 2020.
- Akdoğan, Celil. *Sınır Dışı Etme İşlemlerine İlişkin Türk İdare Mahkemelerince Verilen Kararların AİHM İçtihatlarına Uygunluğu*. 1. Bası, On İki Levha, 2024.
- Albarazi, Zahra. *The Stateless Syrians*. Tilburg University Statelessness Programme, 2013.
- Altuğ, Yılmaz. “Vatansızlar Hakkında İki Birleşmiş Milletler Sözleşmesi.” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 29, no. 1-2 (1963): 201-217.
- Arendt, Hannah. *The Origins of Totalitarianism*. 7th Ed., Meridian Books, 1962.
- Asar, Aydoğan ve Öğdü, İbrahim Murat. *Yabancılar Hukukunda Geri Kabul*. 1. Bası, Seçkin, 2021.
- Asar, Aydoğan. *Vatansızlık*. 1. Bası, GAV Perspektif, 2022.
- Asar, Aydoğan. *Yabancılar Hukuku*. 9. Bası, Seçkin, 2024.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi. *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne Ek 4 No’lu Protokol’ün 4. Maddesine İlişkin Rehber*. Avrupa Konseyi, 2020. Erişildi 2025, 1 Mayıs. https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_4_Protocol_4_TUR.pdf.
- Aybay, Rona ve Dardağan Kibar, Esra. *Yabancılar Hukuku*. 3. Bası, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010.
- Aybay, Rona. “Bir İnsan Hakları Sorunu Olarak Sınırdışı Edilme.” *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, no. 2 (2003): 142-172.
- Aydoğan, Doğa. “Yabancı Çingenelerin Türkiye’ye Giriş, İkamet, Seyahat Özgürlükleri ile Türkiye’den Sınır Dışı Edilmeleri.” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 56, no. 1 (2007): 3-50.
- Başkaracaoğlu, Elif. “Uluslararası Hukukta “Jus Cogens” (Emredici Kurallar).” Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2011.
- Bayraktaroğlu Özçelik, Gülüm. “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Türkiye’den Sınır Dışı Edilmesi.” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 108 (2013): 211-258.
- Berki, Osman Fazıl. “Vatansızlık.” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, no. 1 (1948): 167-192.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK). *Vatansız Kişilerin Korunmasına İlişkin El Kitabı*. UNHCR, 2014. Erişildi 2025, 1 Mayıs. <https://www.unhcr.org/tr/media/handbook-protection-stateless-persons-tr-pdf>.

- Borak, Muteber Meva. *Anayasa Mahkemesinin Sınır Dışı Etmeye İlişkin Bireysel Başvuru Kararlarının İncelenmesi*. 1. Bası, Seçkin, 2023.
- Çelikel, Aysel ve Öztek Gelgel, Günseli. *Yabancılar Hukuku*. 28. Bası, Beta, 2024.
- Çiçekli, Bülent. *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*. 6. Bası, Seçkin, 2016.
- Dana Gale, Elveda. "Statelessness Risk of Syrian Refugee Children Born in Turkey." Master Thesis, Tilburg University, 2016.
- Dardağan Kibar, Esra. "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısında ve Başlıca Avrupa Birliği Düzenlemelerinde Yabancıların Sınır Dışı Edilmelerine İlişkin Kurallar: Bir Karşılaştırma Denemesi." *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi* 11, no. 2 (2012): 53-74.
- Dardağan, Esra Gül. "An Overview and Discussion of the New Turkish Law on Foreigners and International Protection." *Perceptions: Journal of International Affairs* 18, no. 3 (2013): 109-128.
- Dardağan, Esra Gül. "Yabancılar Hukuku Açısından Sınırdışı Etme." Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 1993.
- Değirmenci, Olgun ve Karakurumer, Akın. "Suç İşleyen Yabancıların Sınırdışı Edilmesi Tedbirinin Tarihsel Gelişiminin Hukuki Bağlamda İncelenmesi." *Ceza Hukuku Dergisi* 9, no. 23 (2014): 125-153.
- Doğan, Adnan Tanık. "Geçici Koruma Statüsü Altındaki Sığınmacıların Terör Bağlantısı Sebebiyle Sınır Dışı Edilmesi." Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2023.
- Doğan, Vahit. *Türk Yabancılar Hukuku*. 8. Bası, Savaş, 2024.
- Ekşi, Nuray. "ILC'nin Yabancıların Sınırdışı Edilmesine İlişkin 2014 Taslak Kuralları'nın Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleriyle Mukayesesi ve Bu Kuralların Türkçe Tercümesi." *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 33, no. 1 (2013): 1-30.
- Ekşi, Nuray. "İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Sığınmacı ve Mültecilerin Türkiye'den Sınırdışı Edilmelerini Engelleyen Haller." *İstanbul Barosu Dergisi* 82, no. 6 (2008): 2803-2837.
- Ekşi, Nuray. *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*. 5. Bası, Beta, 2018.
- Erdoğan, İbrahim Numan. *Türk Hukukunda Sınır Dışı Etme Kararlarına Karşı Yargı Yolu*. 1. Bası, Yetkin, 2023.
- Ergül, Ergin. *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Hukuku'nda Sınır Dışı Etme Geri Gönderme ve Geri Verme*. 1. Bası, Yargı, 2012.
- Erten, Rifat. "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme." *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 19, no. 1 (2015): 3-51.

- European Network on Statelessness (ENS). *Statelessness Index: Türkiye 2023*. ENS, 2023. Erişildi 2025, 1 Mayıs. https://index.statelessness.eu/sites/default/files/ENS%20Statelessness%20Index_Survey-T%C3%BCrkiye-2023_1.pdf.
- European Network on Statelessness (ENS). *Statelessness in Syria*. ENS, 2019. Erişildi 2025, 3 Nisan, <https://statelessjourneys.org/wp-content/uploads/StatelessJourneys-Syria-August-2019.pdf>.
- European Union Agency for Asylum (EUAA). *Practical Guide: Nationality, Concepts Related to Nationality and Statelessness in the Context of International Protection*. EUAA, 2025. Erişildi 2025, 1 Mayıs. <https://euaa.europa.eu/publications/practical-guide-nationality-concepts-related-nationality-and-statelessness-context-international-protection>.
- Fisher, Betsy L. *The Travaux Préparatoires of the 1954 Convention relating to the Status of Stateless Persons*. 2022. Erişildi 2025, 1 Mayıs. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4037774.
- Gibney, Matthew J. "Statelessness and Citizenship in Ethical and Political Perspective." in *Nationality and Statelessness under International Law*. ed. Alice Edwards, Cambridge University Press, 2014, 44-63.
- Göçmen, İlke. "Türkiye ile Avrupa Birliği Arasındaki Geri Kabul Anlaşmasının Hukuki Yönden Analizi." *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi* 13, no. 2 (2014): 21-86.
- Güner, Cemil. "Sınır Dışı Etme Kararı ile İlgili İdare Mahkemesi Kararlarının Kesinliği." *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 75, no. 1 (2017): 85-114.
- Güngör, Gülin. "Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Bazı Hükümlerinin 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu Üzerindeki Etkisi." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 63, no: 3 (2014): 479-507.
- Gyulai, Gábor. "The Determination of Statelessness and the Establishment of a Statelessness-Specific Protection Regime." in *Nationality and Statelessness under International Law*. ed. Alice Edwards, Cambridge University Press, 2014, 116-143.
- International Law Commission (ILC). *Draft Articles on the Expulsion of Aliens, with Commentaries*. United Nations, 2014. Erişildi 2025, 1 Mayıs. https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_12_2014.pdf.
- İlhan, Candan. "Yabancıların Sınır Dışı İşlemi ve Hukuki Değerlendirmesi." *Danıştay Dergisi*, no. 156 (2023): 277-306.
- İneli Cığır, Meltem. "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda Aralık 2019'da Yapılan Bazı

- Değişikliklerin Değerlendirilmesi.” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 26, no. 2 (2020): 699-725.
- Kabaalioğlu, Haluk ve Ekşi, Nuray. “Yabancıların Türkiye’den Sınırdışı Edilmesi.” *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 24, no. 1-2 (2004): 503-522.
- Kağıtçıoğlu, Mutlu. “Sınır Dışı Etme Kararları İle Uluslararası Koruma Kapsamındaki Kararlarda İdari Yargı Denetimi.” *Adalet Dergisi* 70, no 1 (2023): 347-368.
- Karagözoğlu, Ceren. “Non-Refoulement İlkesinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Uygulanması.” *Public and Private International Law Bulletin* 43, no. 1 (2023): 313-351.
- Kaya, Ceren. “Anayasa Mahkemesi İçtihatları Çerçevesinde Mülteci ve Sığınmacıların Sınırdışı Edilmesi.” *Middle East Journal of Refugee Studies* 6, no. 1 (2021): 39-45.
- Kayhan, Ali Kerem. “Uluslararası Hukuk Açısından Filistin Devleti: Montevideo Kriterleri ve Ötesi.” içinde *Uluslararası Hukukta Filistin Meselesi*. ed. Ali Kerem Kayhan/Ali Osman Karaoğlu, 2. Bası, Adalet, 2025, 73-116.
- Kuşçu, Döndü. *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Sınır Dışı Edilmeleri*. 1. Bası, On İki Levha, 2017.
- Massey, Hugh. *UNHCR and De Facto Statelessness*. Legal and Protection Policy Research Series. UNHCR, April 2010. Erişildi 2025, 1 Mayıs. <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/4bc2ddeb9.pdf>.
- Melanson, Marie-Ève. “Pathways to Statelessness and Parent-Child Separation among Uyghurs in Turkey.” *Journal of the Council for Research on Religion* 3, no. 2 (2022): 1-23.
- Mülteci Hakları Merkezi. *Türkiye’de Vatansızlığı Tespit Etmeye ve Ele Almaya Yönelik El Kitabı*. Mülteci Hakları Merkezi, 2024. Erişildi 2025, 1 Mayıs. <https://mhd.org.tr/yayinlar/turkiyede-vatansizligi-tespit-etmeye-ve-ele-almaya-yonelik-el-kitabi/>.
- Odman, M. Tevfik. *Vatansızların Hukuki Durumu ve Türk Hukuku*. 1. Bası, Çağ Üniversitesi, 2011.
- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR). *Assessment of Human Rights Concerns in the Xinjiang Uyghur Autonomous Region, People’s Republic of China*. OHCHR, August 31, 2022. Erişildi 2025, 1 Mayıs. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/2022-08-31/22-08-31-final-assesment.pdf>.

- Özbek Hadimoğlu, Nimet ve Teksoy, Barış. “Vatansızlığın Azaltılmasına Dair BM Sözleşmesi (1961) Karşısında Türk Vatandaşlığı Kanunu.” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 107 (2013): 221-244.
- Özel, Sibel. “Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü.” *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 17, no. 2 (2020): 709-734.
- Öztürk, Hatice Beyza. “Vatandaşlık Hakkı ve Vatansızlık.” Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi, 2024.
- Öztürk, Neva Övünç ve Ovacık, Gamze. “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 10. Yılında Mevzuat ve Mahkeme Kararları Bağlamında Sınır Dışı Uygulamalarının Değerlendirmesi.” içinde *6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 10. Yılında Türkiye’de Uluslararası Koruma ve Göç*, ed. Ayşe Dicle Ergin/Yiğit Kader, On İki Levha, 2024, 129-172.
- Öztürk, Neva Övünç. “Irregular Migratory Movements from Turkey to Greek Islands: The Effect of the Readmissions based on the EU – Turkey Statement Over the Right of the Asylum Seekers.” *DEHUKAM Deniz Hukuku Dergisi* 3, no. 1 (2020): 71-166.
- Öztürk, Neva Övünç. *Mültecinin Hukuki Statüsünün Belirlenmesi*. 1. Bası, Seçkin, 2015.
- Robinson, Nehemiah. *Convention Relating to the Status of Stateless Persons, Its History and Interpretation*. Institute of Jewish Affairs, World Jewish Congress, 1955. Erişildi 2026, 3 Nisan, <https://www.refworld.org/reference/research/unhcr/1997/52815>.
- Sargın, Fügen. “Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Öğrencilerin Türkiye’ye Giriş, Türkiye’de İkamet Etme ve Çalışma Hakları.” *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 17-18, no. 1 (2000): 317-354.
- Sirmen, Kazım Sedat. “Yabancıların Türkiye’den Sınırdışı Edilmesine İlişkin Temel Düzenlemeler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Türkiye Hakkında Verdiği Örnek Kararlar.” *Ankara Barosu Dergisi* 67, no. 3 (2009): 29-45.
- Şeker, Güven ve Ökmen, Mustafa. “Statelessness and Migration in the Turkish System.” *Border Crossing* 15, no. 2 (2025): 45-57.
- Tarman, Zeynep Derya. “Gönüllü Geri Dönüş.” *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 13, no. 1 (2023): 1-49.
- Topal, Ahmet Hamdi. “Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye’deki Suriyelerin Hukuki Statüsü.” *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, no. 1 (2015): 5-22.

- Tüysüz, Cemre. *Türk Hukukunda Yabancıların Sınır Dışı Edilmesi*. 1. Bası, On İki Levha, 2023.
- Uluslararası Göç Örgütü (IOM). *Glossary on Migration*. 2. Bası, Uluslararası Göç Örgütü, 2019. Erişildi 2025, 3 Nisan, https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf.
- UNHCR. *Convention Relating to the Status of Stateless Persons*. 1954. Introductory Note. UNHCR, 2014. Erişildi 2025, 1 Mayıs. https://www.unhcr.org/ibelong/wp-content/uploads/1954-Convention-relating-to-the-Status-of-Stateless-Persons_ENG.pdf.
- UNHCR. *Expert Meeting Statelessness Determination Procedures and the Status of Stateless Persons*. UNHCR, 2010. Erişildi 2026, 3 Nisan. <https://www.refworld.org/reference/confdoc/unhcr/2010/78374>.
- UNHCR. *Global Trends: Forced Displacement in 2023*. UNHCR, 2024. Erişildi 2025, 1 Mayıs. <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2023>.
- United Nations General Assembly. *Declaration on the Human Rights of Individuals Who Are Not Nationals of the Country in Which They Live*. A/RES/40/144. United Nations, 1985. Erişildi 2025, 1 Mayıs. https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.26_Declaration%20on%20the%20Human%20Rights%20of%20Individuals%20who%20are%20not%20nationals.pdf.
- United Nations. *A Study of Statelessness*. Lake Success, United Nations, August 1949. Erişildi 2025, 1 Mayıs. <https://www.unhcr.org/media/study-statelessness-united-nations-august-1949-lake-success-new-york>.
- Uyghur Human Rights Project (UHRP). *Weaponized Passports: the Crisis of Uyghur Statelessness*. Washington, UHRP, April 2020. Erişildi 2025, 1 Mayıs. https://docs.uhrp.org/pdf/Weaponized_Passports.pdf.
- Uzun, Evrim. *Yabancıların Sınır Dışı Edilmesi*. 1. Bası, Seçkin, 2024.
- Van Waas, Laura. "The UN Statelessness Conventions." in *Nationality and Statelessness under International Law*. ed. Alice Edwards, Cambridge University Press, 2014, 64-87.
- Yağan, Merve. "İdari İşlem Olarak Sınır Dışı Etme Kararı." Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2022.
- Yasin, Melikşah. "Sınır Dışı Kararlarının Yargısal Denetiminde İspat Sorunu." *Public and Private International Law Bulletin* 42, no. 2 (2022): 561-577.
- Yayla, Yıldızhan. "İdarenin Takdir Yetkisi." *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 30, no. 1-2 (1964): 201-211.

Yılmaz Eren, Esra. *Mülteci Hukukunda Geçici Koruma*. 2. Bası, Seçkin, 2021.

Yiğit, Nedime Tuğçe. “Yabancıların Türkiye’den Sınır Dışı Edilmesi.” Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2018.

Zimmermann, Andreas and Herrmann, Franziska. “Article 1 A, para. 2 1951 Convention: (Definition of the Term ‘Regugee’/Définition du Terme ‘Réfugié’).” in *The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol*, ed. Andreas Zimmermann/Terje Einarsen/Franziska M Herrmann, 2. Edition, Oxford: Oxford University Press, 2024, 359-555.

Yazar Beyanı / Author's Declaration

Mali Destek / Financial Support

Yazar(lar), bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayımlanması için herhangi bir finansal destek almadığını/alınmadığını beyan eder. / *The author(s) declare(s) that no financial support was received for the research, authorship, or publication of this study.*

Yazar Katkıları / Authors' Contributions

Bu çalışma, yazar(lar) tarafından hazırlanmış olup, tüm yazar(lar) çalışmaya asli katkı sağlamış ve makalenin son halini onaylamıştır. / *This study was prepared by the author(s). All author(s) contributed substantially to the work and approved the final version of the manuscript.*

Çıkar Çatışması-Ortak Çıkar / Declaration of Conflict of Interest-Common Interest

Yazar(lar) tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir. / *No conflict of interest or common interest has been declared by the author(s).*

Etik Kurul Onayı / Ethics Committee Approval

Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur. / *This study does not require ethics committee approval or any special permission.*

Araştırma ve Yayın Etiği / Research and Publication Ethics

Yazar(lar), çalışmanın tüm süreçlerinde derginin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu, makalenin özgün olduğunu ve intihal yapılmadığını, verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, suç unsuru veya hukuka aykırı yöntem kullanılmadığını, üçüncü kişilerin telif haklarının ihlal edilmediğini, karşılaşılabilecek etik ihlallerde derginin ve editör kurulunun sorumlu olmadığını, ayrıca bu çalışmanın başka bir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan eder. / *The author(s) declare(s) that they have complied with the journal's scientific, ethical, and citation principles throughout all stages of the study; that the manuscript is original and not plagiarized; that no falsification of data has been made; that no unlawful method or material has been used; that no third-party copyrights have been infringed; that the journal and its editorial board bear no responsibility for any potential ethical violations; and that this study has not been submitted to or evaluated in any other academic publication.*